

HOMO HOMINI LUPUS ?

ÍNDEX:

0. INTRODUCCIÓ.....	2
1. EL BÉ I EL MAL.....	4
2. ARISTÒTIL, el pare de tota la filosofia.....	5
3. L'EDAT MITJANA, la religió catòlica cristiana.....	8
4. ELS FILÒSOFS	12
4.1. La filosofia patristica.....	12
4.1.1. Sant Agustí d'Hipona:	12
4.2. El racionalisme.....	12
4.2.1. René Descartes:.....	12
4.3. L'empirisme	14
4.3.1. Thomas Hobbes:.....	14
4.4. La il·lustració francesa	16
4.4.1. Jean-Jacques Rousseau:	16
5. L' AMISTAT	18
6. L'AMISTAT A L'ANTIGA GRÈCIA	20
o 6.1. El camp semàntic del terme amistat	20
o 6.2. Les formes d'amistat segons Aristòtil	20
o 6.3. Les diferents formes d'amistat en la novel·la grega	22
o 6.4. Què podem extreure d'aquests relats?.....	26
7. QUÈ PENSA LA GENT D'AVUI DIA?	27
8. PART EXPERIMENTAL.....	29
9. CONCLUSIONS.....	48
10. AGRAÏMENTS.....	50
11. BIBLIOGRAFIA.....	51
12. ANNEXOS.....	54

0.INTRODUCCIÓ

El motiu que va iniciar la tria d'aquest treball de recerca va ser fonamentalment la curiositat en una qüestió en especial: *els joves adolescents creuen que som més dolents amb els amics o amb la família?* Principalment, vull amb aquest treball intentar trobar la verdadera resposta, el fet de no saber què pensa la societat, en concret els adolescents, m'inquieta i per aquest motiu he pres la decisió de la present investigació. L'objectiu principal del meu treball de recerca és esbrinar quin és el pensament dels joves adolescents sobre aquest aspecte i així refusar o afirmar la meua hipòtesi mencionada (entenc per adolescent l'edat compresa entre 15 i 18 anys d'ambdós sexes).

Per concretar més la tria d'aquest treball de recerca puc comentar que l'any passat vaig tenir un factor molt important: vaig començar les classes de filosofia. Mentre feia una classe de filosofia va sortir la figura del filòsof Thomas Hobbes i em va inquietar, em vaig parar a pensar sobre la concepció de l'home, sobre si l'home és bo o dolent. Més endavant, en una lectura de literatura catalana va sortir la figura de Rousseau i en la meua ment hi va haver un clar joc d'oposats, en primer lloc tenia la figura de Thomas Hobbes, el qual pensava que som dolents per naturalesa, i en segon lloc tenia la figura de l'il·lustrat Jean-Jacques Rousseau, que era l'oposat de Hobbes en tant que creia que som bons per naturalesa. Després d'estar dies pensant i pensant vaig arribar a la conclusió que som dolents per naturalesa i el meu pensament va ser el mateix que el de Hobbes.

També m'inquietava i m'inquieta molt l'amistat, ja que per a mi l'amistat és un factor molt important en les nostres vides, l'amistat és un valor que s'ha de cuidar per no perdre'l, per aquest motiu vaig ajuntar aquests dos grans dilemes que vagaven per la meua ment i em va sortir la hipòtesi del meu treball de recerca, el qual té el títol següent:

HOMO HOMINI LUPUS?

(“l'home és un llop per a l'home?”)

Com bé sabem, cadascú té una visió diferent de l'home, alguns pensen que és bo, altres dolent, o altres pensen que actuen per les seves satisfaccions, però com pensaven els filòsofs? I la religió catòlica? I l'actualitat què en pensa del tema?... Aquestes

concepcions antropològiques les vull tractar en el meu treball de recerca i d'aquesta manera reflectir el pensament de cada una de les etapes mencionades. També ens preguntem quin és el vertader valor de l'amistat, quin pensament tenien temps enrere, o pel contrari, avui dia, i aquestes curiositats també les treballaré.

El meu treball es dividirà en dues parts:

- La part documental, on recolliré l'essencial de cada etapa i recalcaré la concepció de l'home i la concepció que es tenia i es té per amistat. En la concepció de l'home em centraré principalment en el pensament de diferents filòsofs, dels catòlics cristians i de la gent d'avui en dia. Tot seguit hi haurà la part de l'amistat, aquesta ens mostrarà què entenia per amistat l'antiga Grècia i com s'entén avui dia.
- La part experimental constarà sobretot d'enquestes realitzades a joves adolescents de diferents localitats. També faré unes entrevistes a diferents filòsofs que em serviran per argumentar la part de l'actualitat, tant en la concepció de l'home com en la concepció de l'amistat; a més de les entrevistes als filòsofs també en faré una a un capellà de Sant Fruitós de Bages per esclarir conceptes sobre la religió catòlica cristiana que hi serà present en el meu treball.

Us convido a gaudir d'un treball amb el qual us qüestionareu si som bons o dolents i amb el qual podreu fer un viatge guiant-vos per les emocions i pensant en la vertadera amistat.

1. EL BÉ I EL MAL

Què és el Mal? El mal ens ha acompanyat des de sempre en l'existència de l'home (des de temps remots i en totes les eres de la història). L'existència del Bé no te raó d'ésser sense el Mal pel mig. Sigui representat per persones, coses o ciutats, el Mal és un element metafísic que l'home mateix fa servir quan pren decisions i que, generalment, tanca aspectes bastant negatius.

Què és el Bé? El Bé és el valor atorgat a una acció d'un individu, és una inclinació natural a fonamentar el que és desitjable, motivat per una comprensió de l'entorn, de les persones i/o d'un/a mateix/a. Es podria dir que el Bé és un conjunt d'accions que propugnen el que és bo, dit d'una manera més concisa, el Bé és allò que en si mateix té el complement d'una perfecció en el seu propi gènere, o el que és, objecte de la voluntat.

Una vegada que adoptem un objectiu a aconseguir, el bé és tot allò que afavoreix el seu assoliment, mentre que el Mal és tot allò que ho impedeix. Quan l'home busca la felicitat, el Bé és el que li permet arribar a aquesta, mentre que el Mal és el que impedeix el seu assoliment. John Locke va expressar:

“Allò que té la capacitat de produir-nos plaer, és el que diem Bé, i el que té capacitat de produir-nos dolor li'n diem Mal.”

○ **LA LLUITA HISTÒRICA DEL BÉ I EL MAL:**

Algunes religions, com la jueva i la cristiana, contempen la història del món com una lluita històrica entre el Bé i el Mal, o una lluita entre Déu i el diable. Per aquest motiu es promou la virtut com a camí del Bé, i el pecat com a camí del Mal.

○ **CONCEPCIÓ ÈTICA I CONCEPCIÓ METAFÍSICA:**

La concepció ètica es centra més en el que és bo i el que és dolent, ja que aquesta concepció considera que no hi ha conceptes absoluts, sinó que hi ha conceptes com a característiques de les accions humanes.

No obstant dins la concepció metafísica, el Bé i el Mal són conceptes absoluts. El Bé i el Mal no són valors, sinó entitats enfrontades l'una a l'altra. Els éssers humans, segons aquesta concepció, hem d'escollir entre el Bé i el Mal com motor de les nostres accions.

○ **POSTURES FILOSÒFIQUES SOBRE EL BÉ:**

-La **teoria metafísica**, segons la qual, el Bé és la realitat i justament la realitat és perfecta o suprema.

-La **teoria subjectiva**, segons la qual, el Bé és desitjat.

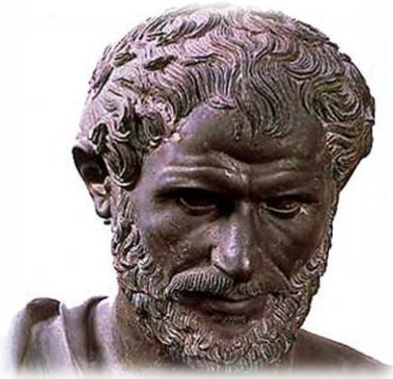
El pensament humà ha seguit aquests dos camins: l' *absolut* i el *relatiu*. Entre els pensadors contemporanis es mantenen encara els dos punts de vista, encara que té més pes el relatiu. Per a l'home modern, que mira a la ciència i a la raó amb gran respecte, és difícil trobar arguments adequats que justifiquin la teoria absoluta del Bé i el Mal.

La postura relativista suposa, inclús, que les actituds bàsiques de l'home (com l'amor i l'odi) s'associen sempre amb el Bé i el Mal, tot i així es mostraran canvis i diferents efectes segons l'època i la societat en les quals es produeix.

De manera resumida, el concepte de Bé no existeix sense el concepte del Mal, no obstant, cada concepció antropològica té un pensament diferent sobre el que és el Bé i el que és Mal, o simplement, a l'hora d'atribuir-ho a la concepció de l'home entren aquests conceptes però no sempre volent expressar la mateixa idea.

2. ARISTÒTIL, el pare de tota la filosofia

Bust d'Aristòtil

Aristòtil (en grec antic Ἀριστοτέλης) (384 aC – 322 aC) va ser un filòsof, lògic i científic de l'Antiga Grècia, les seves idees van exercir una enorme influència sobre la història intel·lectual d'Occident per més de dos mil·lennis.

Aristòtil va escriure més de 200 tractats sobre una enorme varietat de temes, incloïen lògica, metafísica, filosofia de la ciència, ètica, filosofia política, estètica, retòrica, física, astronomia i

biologia.

Aristòtil tenia un pensament particular, tenia per seva la filosofia primera, més tard anomenada metafísica, és la ciència més general del ser. En la seva *Metafísica*, Aristòtil advocava per l'existència d'un ésser diví, al que es descriu com “*primer motor immòbil*”, responsable de la unitat i significació de la naturalesa. Déu, en la seva qualitat de ser perfecte, és per consegüent l'exemple al qual aspiren tots els éssers del món, ja que desitgen participar de la perfecció. Existeixen altres motors, com són els motors intel·ligents dels planetes i les estrelles.

Aristòtil aplicarà l'hilemorfisme al seu concepte de l'home, que és entès com un compost únic format per una ànima amb forma d'un cos, sent la seva particularitat de l'ànima humana la seva raó. Per això, la definició de l'home és que **l'home és un animal polític**, seguint el model de definició, que ha passat a la història durant segles com model de definició lògica i classificació dels éssers: gènere i diferència específica.

Segons el filòsof, tota activitat humana tendeix cap algun bé. Així, es dona un teleologisme, identificant el fi amb el bé. L'ètica d'Aristòtil és una ètica de béns, perquè ell suposa que cada cop que l'home actua ho fa en busca d'un determinat bé. El bé suprem és la felicitat (l'eudemonisme) i la felicitat és la saviesa.

Aristòtil creia que la llibertat d'elecció de l'individu feia possible un anàlisi precís i complet de les qüestions humanes, amb el que les *ciències pràctiques*, com la política o l'ètica, es deien ciències només per cortesia i analogia. Les limitacions inherents a les ciències pràctiques queden aclarides en els conceptes aristotèlics de naturalesa humana i autorealització. La naturalesa humana implica, per a tots, una capacitat per formar

hàbits, però els hàbits estan formats per un individu en concret, depèn de la cultura i de les opcions personals repetides d'aquest individu. Tots els ésser humans anhelan la felicitat, és a dir, una realització activa i compromesa de les seves capacitats innates, encara que aquest objectiu pot ser aconseguit per molts camins.

Aristòtil pensava que hi havia una virtut o excel·lència humana: la moral intel·lectual. La virtut moral és una expressió del caràcter, producte dels hàbits que reflecteixen opcions repetides. Una virtut moral sempre és el punt intermedi entre la covardia i la impetuositat irreflexiva; la generositat, per la seva part, constituïa el punt intermedi entre el malbaratament .

El filòsof considera que el fi que busca l'home és la felicitat, que consisteix en la vida contemplativa. L'ètica desemboca en la política. L'organisme social d' Aristòtil considera l'Estat com una espècie d'ésser natural que no sorgeix com a fruit d'un pacte o un acord. L'home és un animal social («*zoon politikon*») que desenvolupa els seus fins amb el si d'una comunitat. La política de l'home s'explica per la seva capacitat de llenguatge, únic instrument capaç de crear una memòria col·lectiva i un conjunt de lleis que diferencia el permès del prohibit.

Aristòtil va exposar en la *Política* la teoria clàssica de les formes de govern, la mateixa sense grans canvis va ser represa per diversos autors en els segles següents.

Va ser un filòsof que va seguir en el pensament filosòfic, en sentit estricte, en tots els grans pensadors, com Leibniz, Hegel...

De manera resumida, diem que per Aristòtil l'ésser humà és sociable per naturalesa, per la qual cosa l'anomena *animal polític*. Entén a l'humà com a un ésser ple de mancances i de necessitats que tan sols pot satisfer dins de la societat. L'ésser humà, segons el filòsof, pot viure en una societat, ja que està dotat de raó per conèixer el *bé* i el *mal*, és l'únic que té *naturalesa moral*.

3. L'EDAT MITJANA, la religió catòlica cristiana

A l'Edat Mitjana va sorgir un nou pensament, el pensament dels catòlics cristians, aquests tenien una concepció de l'home molt diferent, creien que l'home era un ésser imperfecte i pecador que havia d'obrar com Déu. En aquesta religió Déu és el que mana, Déu és l'ésser diví que va crear la humanitat. Aquests religiosos es referien a Déu ajuntant tres conceptes, tres realitats: l'Esperit Sant, Jesucrist i Déu, aquest tres termes s'agrupen amb el nom de Trinitat.

Antigament els éssers humans morien amb edats molt exagerades, la raó que donen els cristians catòlics és la següent: abans els humans estaven més a prop de la perfecció i per això vivien tants anys, per exemple trobem que Moisès va arribar a viure 100 anys i Adan, el nostre motlle, va morir amb 930 anys. En canvi, avui en dia morim més joves ja que estem més allunyats d'aquesta perfecció.

La teoria de tenir una ànima en certa manera immortal va ser extreta del gran filòsof grec Plató, ell creia, igual que els catòlics, que l'ànima, si actuava de la manera que havia d'actuar, anava al món de les Idees, en tant que per ell l'ànima era una idea, mentre que si actuava malament l'ànima vagava pel món Sensible, que aquest era una còpia del món de les Idees. Plató creia que l'ànima estava dividida en tres parts:

- Una part és la racional, l'encarregada de dirigir les altres dues parts en tant que actua de manera racional, aquesta idea d'ànima en la religió catòlica cristiana esdevindria a ser nosaltres mateixos, el nostre cos.
- L'altra part és la irascible, Plató l'identificava amb el cavall bo del mite del *carro alat*, ja que aquest es guia per la força de la voluntat, és a dir, actua amb un impuls noble, benèvol. Aquí la religió cristiana ho atribueix al fet que quan morim, si hem actuat amb impulsos benèvols, la nostra ànima anirà al cel, on es troba Déu; Plató li dirà Món de les Idees a allò que els creients li diuen cel.

- Per finalitzar, la tercera part és l'anomenada concupiscible, aquesta, a diferència de l'ànima anterior, s'identifica amb el cavall dolent del mite, aquesta part es guia pels desitjos i les passions, llavors Plató la definirà com un fons de passions innobles. Pels cristians aquesta part de l'ànima esdevindria els actes malèvols, si la nostra ànima actua guiant-se pels desitjos i les passions anirà a l'infern, allà on es troba la figura del malvat Satanàs, allà l'ànima haurà de vagar indefinidament fins que hagin acabat les seves culpes. Plató li dirà a això el Món Sensible.

Es pot dir que l'últim destí de l'ànima l'anem creant poc a poc, és a dir, les ànimes que es deixen guiar per allò que és just i recte van al cel, al bé Suprem, on es troba Déu, allà aniran, segons els cristians catòlics, aquells que hagin obrat com Jesucrist. Les ànimes que s'han deixat guiar per les passions incontrolades pateixen un judici i són condemnades a vagar indefinidament per l'infern fins que hagin acabat el seu càstig.

A la Bíblia trobem un capítol que ens parla de l'origen, de com va ser creat el món: Gènesi (en grec Γένεσις: naixement, origen, creació; de l'hebreu בְּרֵאשִׁית *Bereshit*: el principi).

En la gènesi surt la creació del món en set dies¹, però un factor molt important és la creació de l'home el cinquè dia, amb el títol d' *Adan i Eva*². Aquesta història ens explica l'origen de l'home i la dona, on surt un factor, la serp que simbolitza la malícia, sent així l'animal més maleït.³

El que es mostra amb la història d'*Adan i Eva* és el pensament, un pensament que ja tenien des de fa segles. Com bé s'ha esmentat abans, els cristians catòlics creien que l'ésser humà era un ésser imperfecte, ja que aquests són unes còpies d'Adan i Eva, aquests van ser pecadors, van desobeir la paraula de Déu. No obstant a la Bíblia se'ns comenta que Déu va crear aquests dos éssers amb intenció bona, amb una intenció d'humanitat, ja que Déu sempre ha actuat de manera benèvola. Però contra la figura de Déu trobem el contrast de Satanàs, tot i que al principi fos un àngel bo, Satanàs va veure com actuava l'ésser diví, com va crear el món, i va voler fer les mateixes accions que ell, però Déu era l'únic que podia crear la humanitat, ja que era l'únic ésser que se

¹ Mirar annex 1, *La creació*

² Mirar annex 1, *Adan i Eva*

³ Mirar annex 1, *L'origen del mal*

situava a la cúspide de la piràmide; Satanàs va veure que no podia fer el mateix que Déu i d'ell va sorgir la cobdícia i l'enveja, factors que són classificats en actes malèvols, per això el diable es convertí en serp, només pel fet de demostrar-li a Déu que no podia haver-hi ningú fidel a ell, que tots eren imperfectes, i així va ser, temptà Adan i Eva i a partir d'aquest fet uns éssers perfectes, creats per Déu, van passar a ser imperfectes.

Més endavant, després de què Déu veiés que tot ésser perfecte podia ser pecador sorgí la figura de Jesucrist; aquí és on els cristians catòlics es centren, ja que creuen que tot i ser imperfectes hem d'arribar a obrar com Jesucrist ho va fer, sent fidels a Déu i sense pecar. Es diu que Jesucrist va venir al món per fer saldar el deute de Satanàs, és a dir, que algú perfecte podia ser-li fidel a Déu tota la seva vida, i així ho va fer, va voler refusar la tesi de Satanàs. Tot i així Jesucrist sabia que l'anaven a matar, però va assumir les conseqüències i va ser-li fidel a Déu fins l'últim segon de la seva vida.

Amb tot això ens adonem que l'ésser humà ha d'anar pel camí bo, per la qual cosa podem dir que tots naixem neutres, no naixem amb la idea de mal i de bé, sinó que a partir del nostre entorn ens formem moralment en tant que podem ésser bons o dolents, per això mateix som éssers pecadors, perquè en totes les societats, en tant que ens referim a la societat actual i anterior, copsem valor negatius, malvats, que han estat creats per Satanàs, no obstant, nosaltres tot i voler rebutjar aquestes temptacions, que en principi semblen inofensives, bones, acabem pecant i anant pel camí que Satanàs vol que anem, pel camí dels desitjos i les passions. Tot i així trobem que els cristians catòlics són perdonats de pecats quan es confessen i quan fan oracions com l'*Ave Maria*, *Ad pacem*, etc.

*“Obrar bé porta a la vida;
fer el mal, a la mort.”*

Si observem això, ens hem de plantejar una qüestió: si Déu és tan bo, com és que permet que hi hagi tantes injustícies, desigualtats? Com és que el món està tan mal repartit?

La resposta és molt clara i convincent, Déu és l'ésser més benèvol del món i és el qui va donar a tots els éssers humans un valor molt important: la llibertat, per tant hi ha persones que en fan un bon ús i n'hi ha que no, per això veiem que hi ha desigualtats.

També els cristians catòlics tenien i tenen en molta consideració l'amistat. Em refereixo a amistat quan vull explicar la interacció de sentiments, missatges i fets amb altres persones que no són alienes a nosaltres. Els catòlics cristians tenien en una gran estima als amics, ells creien que els amics eren les úniques persones en les quals es podia confiar i amb qui sempre es podia comptar. També pensaven que qui venerava el Senyor orientava bé la seva amistat, ja que ell és el seu amic; per la qual cosa Déu és amic de tots i per poder ser amics de tots primer hem de ser-ho del Senyor. Avui dia, trobem que el valor de l'amistat és el mateix que segles enrere, els amics són persones en les quals un pot confiar, i sobretot, un amic, com bé deien els creients, no se'l canvia per res del món, poden haver-hi moments dolents, com en totes les relacions, però un amic sempre estarà allà.⁴

*“No abandonis un vell amic,
que el nou no valdrà tant com ell.
L'amic nou és el vi novell:
fins que no envelleix no te'l beus de gust.”*

⁴ Mirar annex 1, *Proverbis i Siràcida*

4. ELS FILÒSOFS

○ ***4.1. La filosofia patristica***

4.1.1. Sant Agustí d'Hipona:

Sant Agustí d'Hipona

Sant Agustí d'Hipona (Tagaste, 13 de novembre de 354 – Hippo Regius, 28 d'agost de 430). En llatí Aurelius Augustinus Hipponensis, és un dels quatre pares més importants de l'església llatina. Va passar per moltes religions abans de convertir-se al cristianisme, es diu d'ell també que agafà molta influència del platonisme, i pensava que Déu va crear el món a partir del no res. En ell s'observa la transició de l'Antiguitat Tardia i l'Edat Mitjana. De jove

qüestió de l'origen del mal, i va incorporar les idees platòniques en Déu, salvant el pensament de les idees externes. La idea de Sant Agustí d'Hipona és que cap humà es mereix la salvació de Déu.

Se sabia de memòria moltes obres de filòsofs el van influir i de les quals va extreure'n els principis que l'inspiraren com: *interioritat, participació i immutabilitat*.

○ ***4.2. El racionalisme***

4.2.1. René Descartes:

Descartes va néixer en Haya de Turemo en 1596 i va morir en 1650 a Estocolm. La seva obra més coneguda és el *Discurs del mètode* que va escriure en 1637.

Descartes és considerat com el primer filòsof modern i sistematitzador de la filosofia del Renaixement. El seu objectiu és trobar un mètode que serveixi per establir un nou fonament de la raó pràctica i la tècnica. Contribueix a la ruptura i la destrucció del món medieval. Busca un ideal de ciència unificada. Se'l considera el descobridor de la subjectivitat.

Per a Descartes tots els homes tenen el mateix ingeni, però no tots el saben utilitzar bé. Per dirigir correctament la raó i obtenir el coneixement fa falta un mètode.

Descartes pensava que tots naixem amb idees innates, idees que provenen del nostre propi pensament, són úniques, clares i senzilles. Aquestes idees innates són: la idea de Déu, la idea de bé, la idea de mal, de justícia, de llibertat... Llavors, si naixem amb aquestes idees ja innates, actuem de manera bona o dolenta?

Descartes s'explica que l'ésser humà actua amb aquelles idees, és a dir, no és bo o dolent, sinó que té conductes bones o dolentes, que les fa servir quan les necessita a la seva vida.

René Descartes

També diu que és suficient jutjar bé per a actuar bé, sempre i quan el judici sigui evidentment cert. Quan hi ha varies opcions, fa falta jutjar el millor possible per actuar el millor possible.

Descartes té diferents màximes de la moral provisional:

1. Obeir les lleis i costums del meu país. Conservar la meva religió. Guiar-me per les opinions més moderades i acceptades.
2. Ésser el més decidit possible en les meves accions. Seguir firmament les meves decisions preses, tot i que siguin dubtoses. Hem de seguir l'opció més provable.
3. Canviar els meus desitjos abans que l'ordre del món. Saber que res, excepte els meus desitjos em pertanyen.

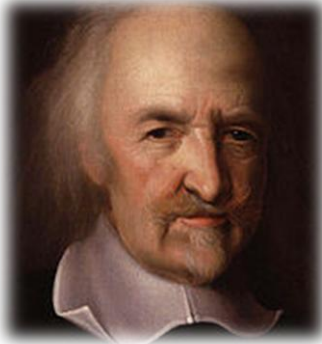
Aquestes màximes permeten adquirir béns que depenen del nostre lliure albir. La moral de Descartes és una moral individualista (la solució per a cada individu és independent de la justícia de la ciutat) i acomodaticia (hi ha un conformisme social). La moral provisional és l'art de viure feliç tot i el dubte dels nostres judicis.

○ 4.3. L'empirisme

4.3.1. Thomas Hobbes:

Thomas Hobbes (5 d'abril de 1588 - 4 de desembre de 1679), va ser un filòsof anglès, que va escriure el *Leviathan* (1651) va establir la fundació de la major part de la filosofia política occidental. És el teòric per excel·lència de l'absolutisme polític.

Thomas Hobbes

Hobbes és recordat per la seva obra sobre la filosofia política, encara que també va contribuir en més camps, incloent història, geometria, teologia, ètica, filosofia general i ciència política.

Ha estat considerat al llarg de la Història del Pensament com una persona fosca, de fet, en 1666 a Anglaterra es van cremar els seus llibres per considerar-lo ateu. Hobbes va tenir dos grans enemics: l'Església d'Anglaterra i la

Universitat d'Oxford. L'obra de Hobbes es considera com la línia de ruptura amb l'Edat Mitja i les seves descripcions de la realitat de l'època són brutals.

El pensament filosòfic de Hobbes es defineix per emmarcar-se dintre del materialisme mecanicista, corrent que diu que només existeix un *cos* i nega l'existència de l'ànima; també diu que l'home està regit per les lleis de l'univers. En aquests dos conceptes el seu pensament és semblant al de Spinoza, no obstant es diferencia en gran mida d'aquest en afirmar que l'home és com una màquina, ja que segons Hobbes, l'home es mou contínuament per arribar als seus desitjos, aquest moviment es divideix en dos tipus:

- d'apropament: l'home sempre s'apropa a les coses que desitja.
- d'allunyament: l'home sempre s'allunya de les coses que posen en perill la seva vida.

Així, diu que la societat sempre està en moviment.

Té una visió peculiar de l'estat de la naturalesa anterior a l'organització social, és la *guerra de tots contra tots*, la vida en aquest estat és solitària, pobra, brutal i lleu. Parla del dret de naturalesa, com la utilitat de llibertat d'utilitzar el poder que cada un té per a garantir l'*autoconservació*. Quan l'home s'adona que no pot seguir vivint en un estat de guerra civil contínua, sorgeix la llei de la naturalesa, que limita a l'home a no realitzar cap acte que atenti contra la seva vida o la dels altres.

Segons Hobbes, en la condició d'estat de naturalesa tots els homes són lliures, i no obstant, viuen en el perpetu perill de què vingui una guerra de tots contra tots (*bellum erga omnes*).

LA FILOSOFIA DE HOBBS: Hobbes pensa que no existeixen distincions morals objectives, és a dir, les accions humanes es desenvolupen al marge de tota consideració moral, com a resultat de la força de les passions, únics elements per els quals es poden guiar, en aquest estat, els éssers humans. Com que no hi ha lloc entre les distincions morals no es poden jutjar dites passions com a bones o dolentes.

Hobbes considera que l'home està caracteritzat per la gran oració: *Homo homini lupus*, l'home és un llop per a l'home, suggereix que les grans passions són un element negatiu de la conducta humana, que l'ésser humà és **dolent per naturalesa**.

Hobbes està formulant la hipòtesi quasi tres segles abans del desenvolupament i acceptació de les teories evolucionistes i el desenvolupament de la sociologia. Ni el seu model té validesa objectiva ni correspon a un fet històric, però és una hipòtesi que li permet justificar i fonamentar teòricament l'existència d'un poder absolut sense necessitat de recórrer a l'origen diví del poder (divinitat en la que el pensador no creia). Hobbes distingeix dos aspectes de la naturalesa humana: les passions (que inclinen a l'home a la pau o la guerra) i la raó.

Hobbes pensa que a diferència d'alguns animals, com les abelles i les formigues, que viuen de forma natural sociablement, els éssers humans només poden aconseguir aquesta convivència social per mitjà d'un pacte que genera la societat civil.

Per a ell, els humans es mouen per egoisme propi i estan en lluita permanent amb els altres. L'únic impuls natural és la conservació i satisfacció de les necessitats. És a dir, el filòsof de l'empirisme creia que l'home actuava de forma positiva per a la seva supervivència, creia que la vida era una lluita constant on guanyava el més fort, tant físicament com mentalment. De la mateixa manera pensava el filòsof de l'Edat Mitjana San Agustí d'Hipona.

○ **4.4. La il·lustració francesa**

4.4.1. Jean-Jacques Rousseau:

Rousseau és un pensador que va néixer a la Il·lustració, un període molt important de la Història del Pensament, ja que presenta una nova manera de reflexionar sobre les qüestions relacionades amb l'èsser humà, i tindrà com a conseqüència el naixement dels sistemes polítics liberals.

Jean-Jacques Rousseau (Ginebra, 28 de juny de 1712 – França, 2 de juliol de 1778) va ser un escriptor, filòsof i músic definit com un il·lustrat. Va participar en un concurs responent a la següent pregunta:

han contribuït les ciències a millorar la vida dels éssers

humans?

Les idees polítiques de Rousseau van influir en la Revolució Francesa, el desenvolupament de les teories republicanes i el creixement del nacionalisme. La seva herència de pensador radical està molt ben expressada en dues frases cèlebres de dues grans obres:

- *L'home neix lliure, però en tot arreu està condemnat.* “El contracte social”
- *L'home és bo per naturalesa.* “Emili o de l'Educació”

Rousseau concebia la democràcia com un govern directe al poble. El sistema que defensava es basava en què tots els ciutadans, lliures i iguals, poguessin concurre a manifestar la seva voluntat per a arribar a un acord comú, a un contracte social. En el “contracte social” deia *tota llei que el poble no ratifica, és nul·la i no és llei.*

Rousseau va propiciar la informació de la conciliació en el seu projecte èticopolític del “Contracte social” i el seu projecte educatiu de l’ “Emili, o de l'educació” amb el fi principal de mostrar alguns arguments de la seva teoria èticopolítica i educativa. En primera part es revisa la concepció roussiana de l'home que remet a dues formes de concebre la naturalesa humana: com estat primitiu o originari i com a capacitat de perfeccionar-se que, per Rousseau, és sinònim de racionalitat i llibertat. En la segona part, es planteja el paper de l'educació. Segons Rousseau, per aconseguir una millor comprensió del món i de la vida devem emprar la reflexió filosòfica. Per a ell, l'home nascut en societat és dèbil, desproveït del més bàsic per subsistir.

Jean-Jacques Rousseau

En el pensament de Rousseau hi ha dos elements fonamentals: el seu profund ascendent calvinista⁵ i la seva formació en la lectura de l'autor *Plutarc*. Rousseau pensava que uns homes (en especial d' Estats, primitius, ascetes, virtuosos...) eren generosos al sacrificar-se per la humanitat, per defensar la llibertat de la seva pàtria, al derramar la seva sang en el combat pels seus fills.

El filòsof s'oposa a la idea il·lustrada de progrés, ja que concep que en la cultura i la civilització radiquen tots els mals que afligeixen l'home, el qual, sent **bo per naturalesa**, s'ha vist conduït a un estat de corrupció.

En Rousseau trobem:

- L'origen dels Estats: Segons Rousseau, la inseguretats de la vida entre propietaris rics i pobres va anar creixent al compàs de les seves diferències. Uns volien defensar el que tenien amb la força, altres volien prendre el que necessitaven també amb violència. Així creu Rousseau que es van formar els Estats: amb l'objectiu de pacificar les lluites internes i defensar-se dels estrangers.

Es pot dir que Rousseau afirmava que l'ésser humà és bo per naturalesa (tot el contrari del pensament de Hobbes), i per tant, en l'estat de naturalesa, l'ésser humà viu feliç. No obstant, un dia va sorgir la propietat privada, inici de tots els mals de la Humanitat.

Té la hipòtesi d'un home natural i solitari que es mou per pietat natural o per un impuls benèvol cap als altres, és a dir, l'home és bo per naturalesa. Segons Rousseau, la vida en societat és possible i positiva per al seu desenvolupament, no obstant, l'aparició de l'egoisme i la propietat privada posen en perill el desenvolupament d'una convivència pacífica.

Podríem dir, de manera resumida, que Rousseau pensava que l'home era bo per naturalesa, però que amb la propietat privada es posa en perill.

⁵ CALVINISME: Denominació cristiana protestant basada en els ensenyaments del reformador Jean Cauvin.

El seu pensament es mostra en el marxisme i en alguns escriptors, com Àngel Guimerà, el qual en el llibre de *Terra baixa* mostra que la dona va a la muntanya, un lloc idíl·lic on l'home és bo, bo per naturalesa.

5. L' AMISTAT

Què és l'amistat? La paraula amistat ve del llatí *amicus* que deriva d'*amore*, amar. L'amistat en si és una relació afectiva entre dos o més persones; podem dir també de l'amistat que és una de les relacions interpersonals més comunes que la majoria de les persones tenen en la seva vida.

L'amistat es dona en diferents etapes de la vida i en diferents graus d'importància i transcendència. L'amistat neix quan les persones troben inquietuds semblants, una bona amistat tarda anys en fer-se. No obstant el terme d'amistat cada cop s'ha anat fent més gran i diem amic a tota persona amb la que tenim una mica de confiança. Una amistat no dura un mes, o una setmana, la vertadera amistat dura tota una vida.

Els savis i poetes de tots els temps han exaltat sempre l'amistat. A més d'amor una persona necessita dels amics, necessita l'amistat.

Com es demostra la vertadera amistat? L'amistat vertadera es demostra, igual que l'amor, amb fets i no paraules. Aquests fets són la preocupació per l'amic, pels seus problemes i les seves victòries. Un vertader amic és aquell qui està tant per allò bo com per allò dolent, aquell qui t'escolta i mai riu de les teves fòbies o pors incontrolables, aquell qui t'ajuda en tot el que faci falta, aquell qui té el valor d'avisar-te quan faràs el ridícul, aquell a qui no l'importa que el truquis a la matinada... En resum, un amic és aquell qui està en tot moment, el que t'aixeca quan estàs decaigut.

Trobem també amistats on intervenen persones i un ésser d'una altra espècie, en el cas dels homes trobem que molts cops tenen un amic, el gos. Per aquest simple motiu diem que l'amistat és indispensable en les nostres vides, no obstant, molts cops diem amics a persones que realment no ho són.

6. L'AMISTAT A L'ANTIGA GRÈCIA

○ 6.1. El camp semàntic del terme amistat

La tradicional traducció de *phília* com “amistat” ha estat qüestionada en quant el terme grec abasta relacions que inclouen tant aquest concepte com altres vincles que no s'identifiquen amb ella, tals com relacions familiars íntimes o els llaços entre companys, o la relació solidària entre subjectes relativament distants, com els membres d'una mateixa ciutat. No obstant, Konstan diu que en l'època clàssica el substantiu *phílos* significa “amic” en tant que els termes relacionats amb ell, com el verb *phileîn*, indiquen varis graus d'amor i afecte i el substantiu abstracte *phília* té el mateix rang que el verb. L'adjectiu, per la seva part, manté el sentit ample d' *estimat*, que pot aplicar-se a membres de la família o objectes inanimats. És important observar que a la novel·la grega el substantiu *phílos* apareix utilitzar per designar el tipus de relació que diem “amistat”, especialment en el text de *Caritó d'Afrodísia*.

○ 6.2. Les formes d'amistat segons Aristòtil

Aristòtil diu que el terme *phília* recobreix el que anomenem 'amistat', però també un altre rang de relacions; *phíloi* està reservat per als 'amics', entre els que hi ha una relació de *phília*, que és un vincle afectiu d'una classe particular, que implica altruisme, reciprocitat i reconeixement mutu. A part dels llaços naturals (amor entre mare i fill, entre esposos) o de les relacions polítiques entre conciutadans, Aristòtil apunta a un sentit més restringit de *phília* quan estableix tres fonts d'origen de l'amistat:

- Utilitat
- Plaer
- Respecte per la virtut mútua

En reiterades ocasions s'assenyala que només l'última és la forma perfecta d'amistat, respecte de la qual les altres no només serien inferiors, sinó que rebrien aquest nom per analogia.

Les condicions perquè siguin *phíloi* són: desitjar el bé de l'altre per si mateix, afecte recíproc, benevolència i consciència mútua d'aquests bons sentiments i desitjos.

Hi ha dues exigències establertes per Aristòtil que resulten fonamentals per distingir els tipus d'amistat que es representen en la novel·la grega: la de convivència, ja que l'allunyament debilita els llaços afectius, i la confiança mútua.

ἔτι δὲ προσδεῖται χρόνου καὶ συνηθείας· κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἄλλήλους πρὶν τοὺς λεγομένους ἄλλας συναικλιῶσαι· οὐδ' ὅποδὲ ξασθαι δὴ πρότερον οὐδ' εἶναι φίλους, πρὶν ἂν ἑκάτερος ἑκατέρῳ φαίῃ φιλητὸς καὶ πιστευθῇ (Aristóteles. *Ἐtica a Nicómaco*, 1156b25-29)

“És necessari el temps i la vida en comú; ja que segons el proverbi, no és possible conèixer-se mútuament abans d'haver consumit junts una bona quantitat de sal. No s'ha d'acceptar a ningú com amic i unir-se a ell abans d'haver constatat d'una i altra part que són dignes d'amistat i confiança.”

Text extret del llibre “*Ètica a Nicòmac*”, d’ Aristòtil

καὶ μόνη δὲ ἡ τῶν ἀγαθῶν φιλία ἀδιάβλητος ἔστιν· οὐ γὰρ ῥάδιον οὐδενὶ πιστεῦσαι περὶ τοῦ ἐν πολλῷ χρόνῳ ὑφ' αὐτοῦ δεδοκιμασμένου καὶ τὸ πιστεύειν ἐν τούτοις, καὶ τὸ μηδέποτε ἂν ὀδικῆσαι, καὶ ὄσα ἄλλα ἐν τῇ ὥσ' ἀληθῶς φιλία ἀξιούται. (Aristóteles. *Ἐtica a Nicómaco*, 1157a20-24)

Només l'amistat entre els bons està a l'abric de la calúmnia, perquè és difícil que ningú cregui en la paraula de qualsevol sobre un amic que ell mateix ha posat a prova durant molt de temps, entre els quals hi ha mútua confiança, la incapacitat que cometin accions injustes i totes les altres condicions necessàries per a una veritable amistat.

Text extret del llibre “*Ètica a Nicòmac*”, d’ Aristòtil

L'allunyament, tot i no trencar totalment l'amistat, interromp les seves manifestacions i si l'absència es prolonga, l'amistat pot caure en l'oblit, d'aquí l'expressió "el silenci trenca sovint l'amistat" . Aristòtil afirma que poden existir persones que no es vegin i siguin amics, però diu que per tenir una bona amistat fa falta veure's i convida; afirma que aquests aspectes són condicions essencials de l'amistat. Aristòtil pensava que allò més proper a la perfecta amistat és aquella que prové del plaer màxim experimentat per la relació amb l'altre.

Les persones d'ànim afable, no propenses a censurar els nostres errors, ni donats a cercar querelles o contenciosos; qui són enginyosos per fer i rebre bromes; s'aprecien

les nostres bones qualitats, sobretot aquelles que temem no posseir, davant dels que no sentim vergonya per faltes convencionals; aquells pels qui no sentim por

Text extret del llibre *Retòrica*, d' Aristòtil

○ **6.3. Les diferents formes d'amistat en la novel·la grega**

6.3.1. Quéreas i Policarmo: l'amistat perfecta

En aquest relat mitològic trobem la pròpia concepció de la *philia* en el món grec: la relació d'amistat apareix, en general, restringida al món masculí i s'estableix entre els joves que pertanyen a mateixes esferes socials.

Aquesta amistat es basa en:

- La primera acció de Policarm (impedir la temptació del suïcidi de Quéreas). Aquesta acció ens mostra en la novel·la la protecció de la vida de l'heroi. Aquí trobem que els autors en la narrativa de ficció exigien col·locar al protagonista pràcticament indefens davant una sèrie de perills i enemics, llavors es necessita la presència d'algú disposat a socórrer, tant si aquest auxili es manifesta verbalment com a consol, exhortació, desig de compartir les seves angoixes, com a nivell pràctic en l'execució d'alguna acció favorable per salvar-lo... Es pot dir que en l'amistat de Policarm i Quéreas estan presents els tres mecanismes d'influència recíproca que depenen del caràcter afectiu de la relació:

1. Consell, correcció
2. Anivellament o influència assimiladora de l'activitat comuna
3. Emulació i imitació

D'aquests trets, direm que aquell qui ajuda a l'indefens, el comprèn, comparteix les seves angoixes, etc, serà el seu amic.

- La segona acció de Policarm (la decisió d'acompanyar a Quéreas en el viatge de rescat de Calirro) és el que diem un gest noble d'amistat.

ἀκούσας ὁ Πολύχαρμος, οἷα
δὴ σωφρονῶν αὐτός, οὐδὲ
ν εἶασεν ἔτι τὸν Χαιρέαν
εἰπεῖν, ἀλλ' ὑποβαστάσας
ἐξήγαγεν ἐκεῖθεν. οὐ βουλό-
μενος ἐκπύστους γενέσθαι
τίνες εἰσι πρὶν ἅπαντα
βουλευσασθαι καλῶς καὶ
συντάξαι πρὸς ἀλλήλους
(3.6.5).

En sentir això, Policarm, prudent com era, no va permetre que Quéreas digués res més, sinó que ho va sostenir en els seus braços i el va allunyar d'allà. No

desitjava que se sabés qui eren fins que haguessin considerat acuradament tota la situació i s'haguessin posat d'acord entre si.

Text extret de la novel·la *Quéreas i Calirroë*, de Caritón d'Afrodisia

Amb aquest fragment observem el clar factor d'amistat, es pot dir que els actes de Policarm no són una reacció merament espontània, són guiats per la prudència del seu caràcter.

Finalment ambdós amics passen a compartir les mateixes accions i desitjos de glòria; també cal assenyalar les seqüències finals en les quals Quéreas i Calirroë expressen el seu agraïment cap a Policarm, a qui reconeixen deure-li la vida, i a qui el propi poble reunit en assemblea proclama com a l'amic més fidel i agraeix les accions a favor de la pàtria.

ἔπευφήμησεν ὁ δῆμος ἄγαθῷ ἄνδρὶ Πολυχάρμῳ φίλῳ πιστῷ ὃ δῆμός σοι χάριν ἐπίσταται. τὴν πατρίδα εὐηργέτηκας ὀξίως Ἑρμοκράτους καὶ Χαιρέου (8. 8. 12). *L'assemblea va aprovar (les paraules de Quéreas) aclamant: "A tu, noble Policarm, amic lleial, el poble et dóna les gràcies. Tu has rendit grans beneficis a la pàtria, tu ets digne d'Hermòcrates i Quéreas"*

Text extret de la novel·la *Quéreas i Calirroë*, de Caritón d'Afrodisia

6.3.2. Habrócomes i Hipotóo: l'estranya amistat

L'amistat entre Habrócomes i Hipotóo sorgeix per atzar, una amistat com moltes de les quals els joves cauen per les seves desventures. A diferència del relat de Caritón, en el qual Policarm (reconegut des del començament com fidel amic) acompanya el protagonista en les seves desventures, la jove parella dels esposos Antia i Habrócomes han partit sols en un viatge ple de perills. En aquell viatge es coneixen Habrócomes i Hipotóo de manera inesperada; els sentiments d'Habrócomes cap a Hipotóo són sorprenents: una sort de simpatia espontània per a l'altre, basada en una apreciació a simple vista del bandit.

Ὁ δὲ αὐτὸν ἰδὼν προτρέχει
τε καὶ φιλοφρονεῖται καὶ
δεῖται κοινωνὸν γενέσθαι
τῆς ὁδοῦ ἵνα ὄρω γὰρ σε, ὦ
μειρόκιον ὅστις ποτὲ εἶ, καὶ
ὀφθημαίκαλόν καὶ ἄλλως
ἀνδρικόν καὶ ἠπλόνη φαίνεται
πάντως ὀδικομένου. Ἴωμεν
οὖν Κιλικίαν μὲν ὑφέντες
ἐπὶ Καππαδοκίαν καὶ τὸν
Πόντον·

Al veure-ho, corre cap a ell, li mostra els seus sentiments de benevolència i li prega que sigui el seu company de ruta, dient-li: Noi, no sé qui ets, però veig que ets un bell jove i a més valent. A jutjar pel teu curs errant, segurament has estat objecte d'accions malvades. Allunyem-nos de Cilícia i anem a Capadòcia.

Text extret de la novel·la *les Efesiàcas de Xenofont*, d'Efest

Trobem que de part d'Hipotóo hi ha una bona disposició cap a l'altre i també un plaer per la companyia del jove, a més de la similitud d'una fortuna adversa (en aquest aspecte es donarien les condicions prèvies exigides per Aristòtil). En principi, Habrócomes no gosava acollir Hipotóo amb confiança, doncs no li revela res sobre Antia i cedeix a acompanyar-lo; per tant, l'immediat jurament de mútua assistència i ajuda que ens ofereix el relat només sembla obeir a un vincle d'utilitat momentània basat en opinions corrents com la natural afinitat i amistat dels homes entre sí en els viatges. Més endavant, Hipotóo comença a plorar i lamentar-se del seu dolor amb Habrócomes; la comunicació establerta sobre aquesta confidència (la seva passió per Hiperantes) crea la necessària confiança perquè Habrócomes li expliqui les seves penúries. Aquí observem que el narrador ha instal·lat a un subjecte al qual acudir per resoldre futures situacions de perill, o potser s'ha vist obligat, per les convencions de la ficció, a incloure la presència del millor amic com bé desitjable en tota vida feliç. Més endavant els dos amics es separen, però els dos bandits es tornen a trobar sobre la caravana carregada de tresors del rajà Psamis, qui havia comprat a Antia i la jove acaba com a presonera d'Hipotóo (no es reconeixen, ja que ella oculta la veritat i diu que

s'anomena Menfitis). En un acte de valor, bastant inusual en les nostres novel·les, Antia dóna mort a Anquialo, un dels membres de la banda, que enamorat d'ella pretén violarla.

En aquesta intricada trama de 'desinformacions', el personatge, al qual el narrador vol mostrar com el més estimat amic de Habrócomes, serà precisament qui decideixi el cruel càstig de la noia pel crim, tancant-la en una cova amb dos ferotges gossos. Un gust paratràgic per possibles morts en mans de "familiars o amics", segons els cànons de la Poètica aristotèlica, és responsable d'aquesta postergació del reconeixement d'Antia per part d'Hipotóo com així mateix de la possibilitat que ell es converteixi en el causant de la seva mort. Hipotóo acaba marxant i casant-se amb una anciana acabalada, però ell guarda sempre el record d'Habrócomes i desitja trobar-lo per compartir amb ell la seva vida i fortuna. Hipotóo marxa a Itàlia i veu que venen en un mercat a Antia i decideix comprar-la, no obstant ella li acaba dient la veritat, és a dir, li diu que el seu vertader nom és Antia. Finalment es produeix la postergada anagnòrisi: Hipotóo, en sentir que era Antia, l'esposa del seu amic més estimat, l'abraça, la reconforta i li narra l'amistat que l'uneix a Habrócomes. És només en aquest punt que posarà en marxa els seus esforços per retrobar el jove, i camí a Efès, en l'escala a Rodes, es produeixen les trobades i anagnòrisi finals. Finalment a Efès, després d'eleva una tomba a Hiperantes, Hipotóo adopta Clístenes i viu amb Habrócomes i Antia. Atès que aquestes són les línies finals del relat, permeten assenyalar que el narrador emfatitza la relació amb l'amic com un aspecte important en la vida dels protagonistes i en alguna mesura equipara la seva pròpia història amb la principal.

6.3.3. Clitofont, Clínie i Menelau

Clitofon i Clínie estan units per un vincle estret de parentesc (són cosins), no obstant les afinitats que comparteixen autoritzen a analitzar la seva interrelació com pròpia de *phíloi*. A més, en el transcurs de les aventures d'aquests dos cosins surt la figura de Menelau, que és presentat en el rol d'amic.

ἐπεὶ δὲ μικρὸν διέσχε καὶ τὸ
πρόσωπον εἶδον, Κλεινίας
δὲ ἦν, βακκραγῶν ὑπὸ χαρᾶς
ἀντιπεριβόλλω τε αὐτὸν καὶ
τὰς αὐτὰς ὀπεδίδουν περι-
πλοκάς (5. 8. 3. 4).

*Quan es va aturar un moment i vaig veure el seu rostre,
era Clínie!; saltant d'alegria, l'abraço cap a mi i li
torno les mostres d'afecte.*

Text extret de *Leucipa i Clitofont*, d' Aquiles Taci

Trobem que ambdós són joves, pertanyen al mateix àmbit social de mitjana burgesia, són inclinats a l'amor, arriscats en l'obtenció dels seus desitjos.

○ **6.4. Què podem extreure d'aquests relats?**

En les tres novel·les, el protagonista masculí compta amb l'assistència d'un amic, ja sigui per confortar-lo o per proporcionar-li ajuda material en situacions de perill.

- L'amistat entre Quéreas i Policarm pot assimilar-se a la forma perfecta d'amistat, segons Aristòtil. Sembla evident que l'admiració per la bondat o excel·lència es troba en l'origen del sentiment d'ambdós personatges.
- El personatge Hipotóo és contradictori. La forma d'amistat que predomina en aquest relat prové de la utilitat, tot i que el narrador, en el final feliç, apunta a un canvi cap a una amistat més vertadera i sòlida.
- Menelau compleix a nivell narratiu la funció de subjecte delegat, quan dóna al protagonista suport material o consol. En canvi, en el pla de la relació afectiva, qui es vincula amb Clitofont, a través de veritables llaços d'amistat, originada en el plaer per la mútua companyia, és el seu parent, Clínie.

7. QUÈ PENSA LA GENT D'AVUI DIA?

Com passava en totes les èpoques, cadascú té un punt de vista diferent, ja que aquest tema és molt subjectiu. Guiant-me amb les enquestes que he fet a joves adolescents d'ambdós sexes i de diferents localitats i amb les entrevistes a diferents filòsofs, puc dir que cadascú pensa d'una manera diferent. Com bé he dit, aquest tema és molt subjectiu, una persona pot pensar que l'home és dolent per naturalesa, altres que és dolent per l'entorn, altres que és bo...

Doncs bé, guiant-me, primer de tot, en els filòsofs entrevistats, puc dir que tots ells creuen que som bons i dolents, ja que si l'ésser humà fos bo “per naturalesa” no s'explicaria el món que tenim, caracteritzat per injustícies i formes de crueltat que fan feradat. D'altra banda, si fos dolent “per naturalesa” tampoc s'explicarien els comportaments altruistes de moltes persones i els actes d'heroisme que han inspirat els grans relats que ens fan creure en la humanitat. Guiant-me també en les enquestes puc dir que més de la meitat del jovent pensa que som bons, tot i que moltes persones enquestades m'han respost dient que som dolents pel fet de matar, ser egoistes, ser rancorosos, etc.

Si preguntem a la societat amb qui és més dolent l'ésser humà, si amb la família o amb els amics, respon, més de la meitat de la població enquestada, que som més dolents amb la família ja que acostumem a fer-li més mal a una persona propera a nosaltres, aquí trobem expressat el *dilema de l'erició*⁶. Dels filòsofs entrevistats alguns han respost a la pregunta (*som més dolents amb la família o amb els amics?*) dient que el grau de malesa depèn de l'edat, per exemple, un adolescent serà més dolent amb la família ja que està en l'època de rebel·lia, però quan som més grans, deixem de tenir aquest judici moral, és a dir, deixem de ser en certa manera “cruels” amb la família i tenim la mateixa relació amb els amics i amb la família, en canvi, altres persones m'han respost dient que som més dolents amb els amics perquè és on es retrata millor la persona ja que és on menys pressions externes hi ha; d'aquesta pregunta formulada als filòsofs podem extreure que gairebé tots pensen que som igual de dolents amb la família que amb els amics, tot depèn de l'edat.

⁶ *Mirar annex 3*

Trobem la figura d'en Philip Zimbardo, un psicòleg que va fer un experiment anomenat *l'experiment de la presó de Stanford*⁷ amb el qual va voler intentar mesurar la influència de l'entorn sobre el caràcter intern d'una persona. Amb aquest experiment Philip Zimbardo va arribar a la conclusió que inclús l'home més bo de la terra si es posava en un ambient "dolent" es tornava dolent, llavors va deduir que l'ésser humà és dolent en tant que l'entorn modifica la seva conducta. Trobem també un altre experiment anomenat *l'experiment de Milgram*⁸ fet 30 anys abans que l'anterior (1941), que també consistia en mesurar la influència de l'entorn en la conducta interna d'una persona. Aquest experiment va demostrar que des de petits se'ns ensenya a obeir l'autoritat perquè pensem que sempre és bona, però tot i així l'autoritat pot arribar a ser dolenta, llavors aquest experiment diu que obeïm d'una manera cega a l'autoritat.

I, la gent d'avui dia creu que l'amistat és un factor de la nostra vida que s'ha de cuidar? Doncs la resposta és clara i evident: sí. Tothom creu que un amic és com un tresor, que un amic és una cosa tan valuosa que fins i tot et dóna la felicitat que necessites. Un amic, com bé hem comentat en la introducció de l'amistat, és aquell que està en els bons moments i en els dolents, és amb aquell en qui pots confiar, aquell qui t'ajudarà en tot el pugui...

Bé, doncs tothom creu això, tothom creu que un amic s'ha de cuidar, i com bé deia Aristòtil i tots els filòsofs entrevistats⁹, d'amics no se'n tenen més de cinc, ja que un amic s'ha de conservar i cuidar el millor possible, i això comporta molt de temps. Però el concepte d'amic cada vegada abasta més persones, és a dir, li diem amic a aquella persona amb qui compartim taula a l'escola, però només és un company amb qui compartim llibre, no vida.

Cal dir que, com segles enrere, l'amic et dóna felicitat, et dóna allò que fa que estiguis més content amb tu mateix, que segueixis els teus propòsits, aquell qui t'ajuda, comprèn... I ja poden passar segles i segles però avui dia i sempre l'amic serà com un tresor, l'amic serà essencial en les nostres vides.

⁷ *Mirar annex 2*

⁸ *Mirar annex 2*

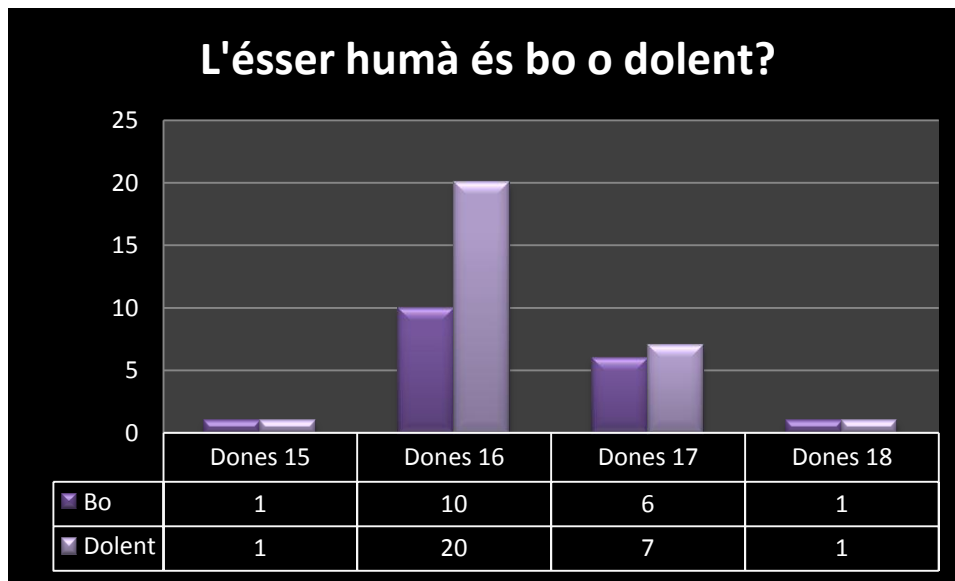
⁹ *Mirar annex 4*

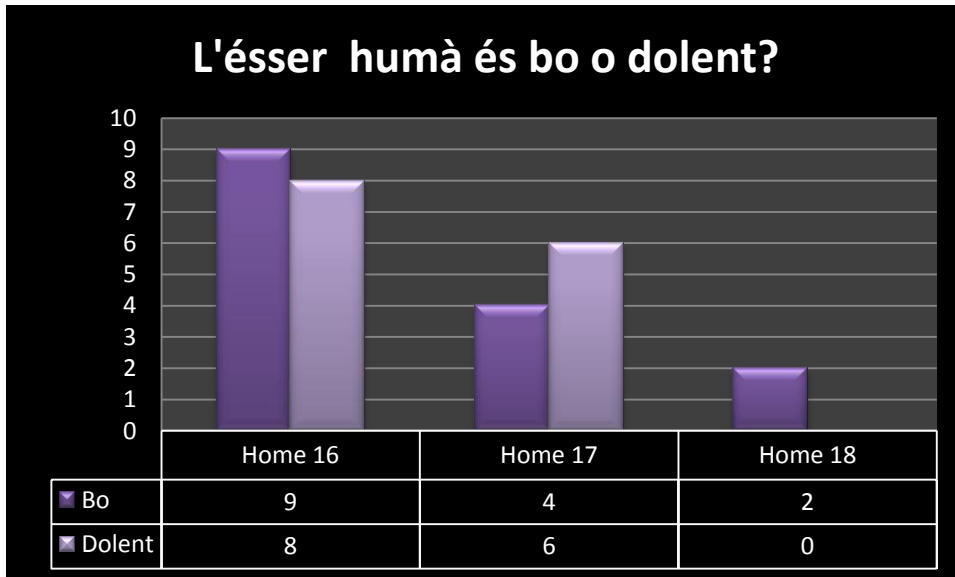
8. PART EXPERIMENTAL

La part experimental següent consta de 178 enquestes realitzades a diferents adolescents de 3 localitats distintes: Sant Fruitós del Bages, Terrassa i Sabadell. He fet gràfiques per sexe, és a dir, les gràfiques següents estan formades per grups de dones de diferents edats i grups d'homes de diferents edats. L'objectiu d'aquestes enquestes és poder aconseguir la informació necessària per afirmar o refusar la meua hipòtesi.

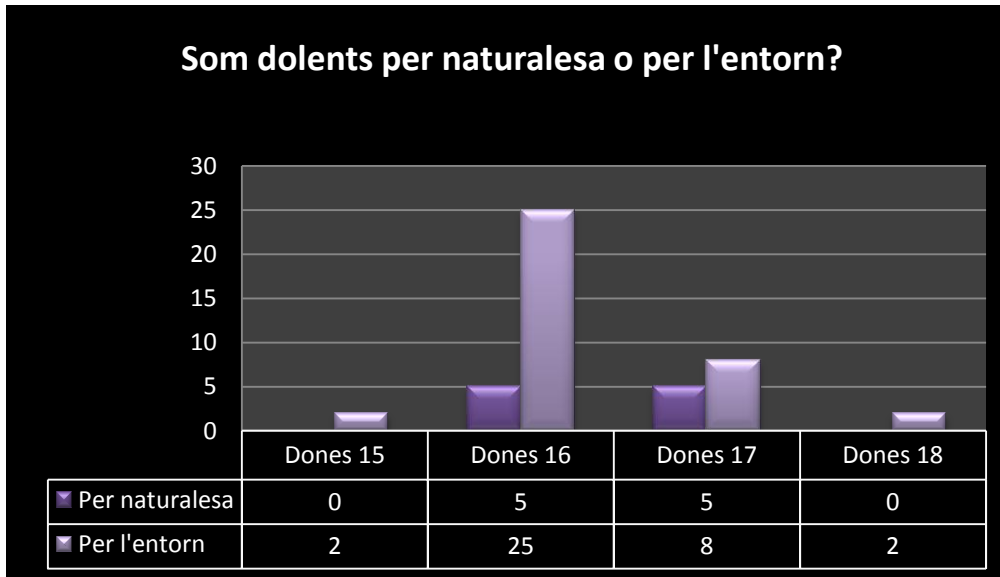
○ **SANT FRUITÓS DE BAGES:**

El que podem observar en aquesta gràfica és que les dones de 15 anys de Sant Fruitós pensen que l'home és bo i dolent, és a dir, un 50% pensa que l'home és bo mentre que l'altre 50% pensa que l'home és dolent. Seguidament trobem les noies de 16 anys, un 33'4% de la població pensa que l'home és bo i un 66'6% de la població pensa que l'home és dolent. Tot seguit trobem les noies de 17 anys, el 46'1 d'aquestes noies (6 de 13) pensen que l'home és bo mentre que 53'9% (7 de 13) pensen que és dolent. Finalment trobem les dones de 18 anys, el 50% d'elles pensen que l'home és bo i 50% d'elles pensen que és dolent. Si ajuntem els resultats observem que s'han enquestat a 47 noies de diferents edats (15, 16, 17 i 18 anys), el 38'3% de la població de Sant Fruitós pensa que l'home és bo, mentre que el 61'7% pensa que és dolent. Tot seguit esmentaré les raons que m'han donat les noies a l'hora de respondre que l'home és dolent: les persones pensen en elles mateixes i no tenen compassió per les demès, a més hi ha enveja, odi, assassinats, violència, rancúnia, egoisme...

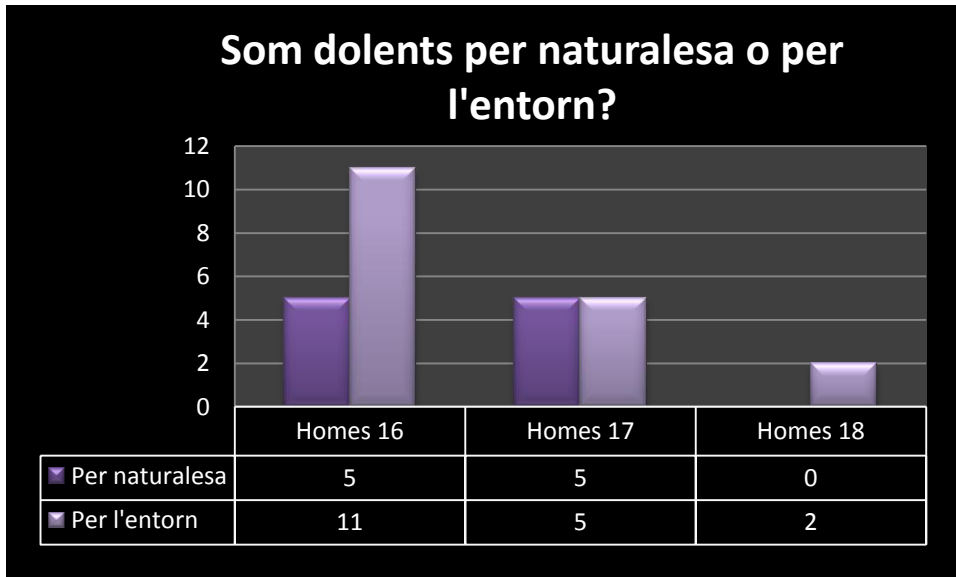
Aquesta torna a ser la mateixa gràfica que la d'abans, però aquest cop la joventut enquestada són nois. Com bé s'observa aquesta gràfica és més reduïda i només obtenim resultats d'homes de 16 a 18 anys. El grup de nois de 16 anys està compost per 18 persones, el 55'5% pensa que l'home és bo i el 44'5% pensa que l'home és dolent. Tot seguit trobem el grup de nois de 17 anys, el 40% pensa que l'home és bo mentre que el 60% restant pensa que l'home és dolent. Finalment trobem els nois de 18 anys i tots pensen que l'home és bo, per tant el 100% creu que l'home és bo. Si ajuntem els resultats observem que s'han enquestat 30 nois, el 53'3% de la població enquestada creu que l'home és bo i el 46'7% pensa que l'home és dolent. Tot seguit esmentaré les raons que m'han donat els noies a l'hora de respondre que l'home és dolent: l'èsser humà pensa en ell mateix, en aquest món hi ha cobdícia, discriminació, rancúnia, egoisme.

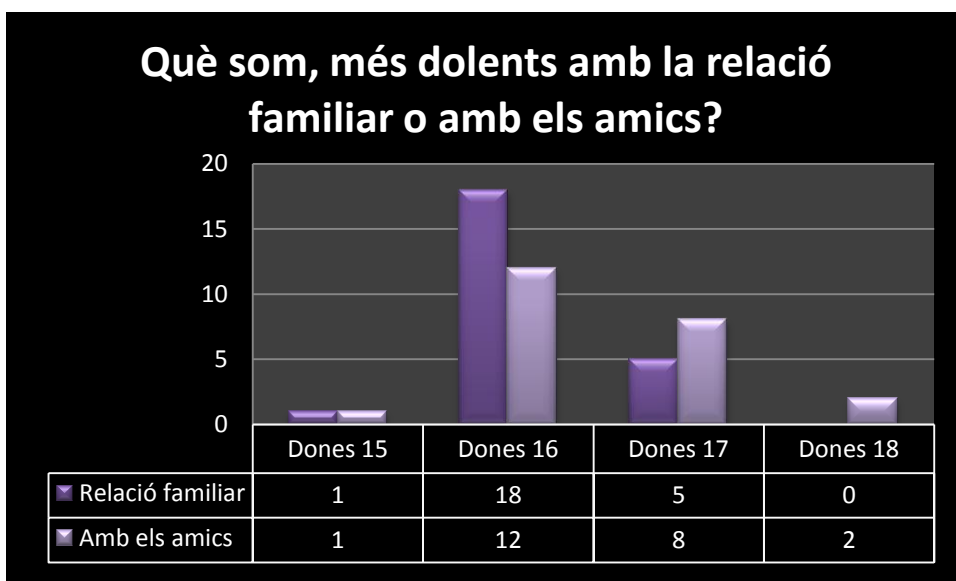
Tornem altre cop amb les noies adolescents de Sant Fruitós, aquesta gràfica ens dona la resposta a la següent pregunta:

Som dolents per naturalesa o per l'entorn?

Les noies de 15 anys tenen el mateix pensament, és a dir, el 100% de la població enquestada creu que l'home és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta. Tot seguit trobem el grup de les noies de 16 anys, el 16'7% pensa que l'home és dolent per naturalesa i el 83'3% pensa que és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta. Seguidament el 38'5% de les noies de 17 anys pensa que l'home és dolent per naturalesa i el 61'5% pensa el contrari. Finalment, el 100% de les noies de 18 anys pensa que l'home és dolent per culpa de l'entorn. Si ajuntem els resultats observem que s'han enquestat a 47 noies, el 21'3% de les noies enquestades pensa que l'home és dolent per naturalesa i el 78'8% pensa que l'home és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta. Podem arribar a la conclusió que les dones enquestades de Sant Fruitós pensen que l'home és dolent per culpa de l'entorn.

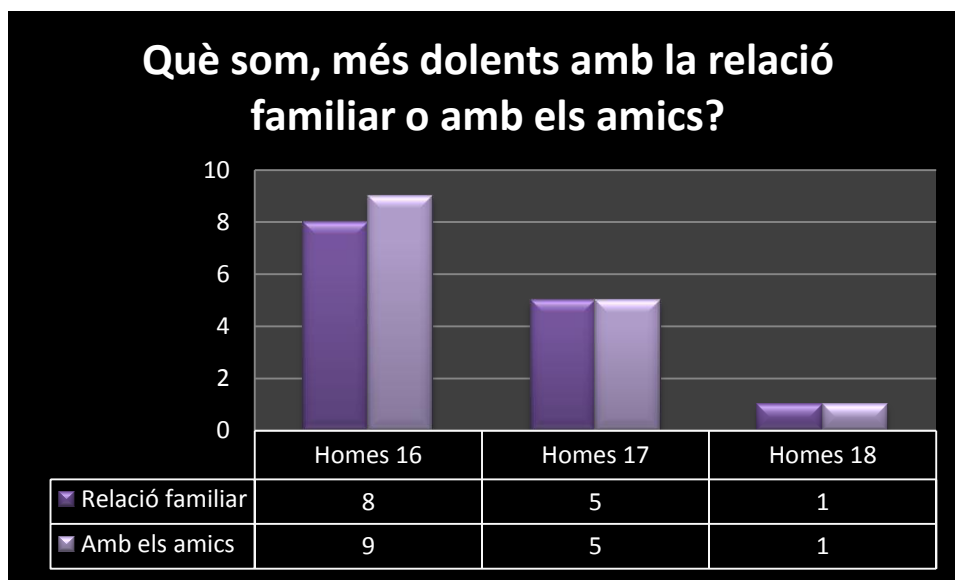

Com podem observar el 31'2% del grup de nois de 16 anys pensa que l'home és dolent per naturalesa mentre que el 68'8% pensa que l'home és dolent per culpa de l'entorn. Del grup de 17 anys el 50% creu que l'home és dolent per naturalesa i l'altre 50% pensa que l'home és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta. Finalment el 100% del grup de nois de 18 anys pensa que l'home és dolent per culpa de l'entorn. Si ajuntem els resultats observem que el 35'7% de la població enquestada creu que l'home és dolent per naturalesa i el 64'3% creu que l'home és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta. Arribem a la conclusió de que la majoria de la població enquestada de Sant Fruitós pensa que l'home és dolent per culpa de l'entorn.

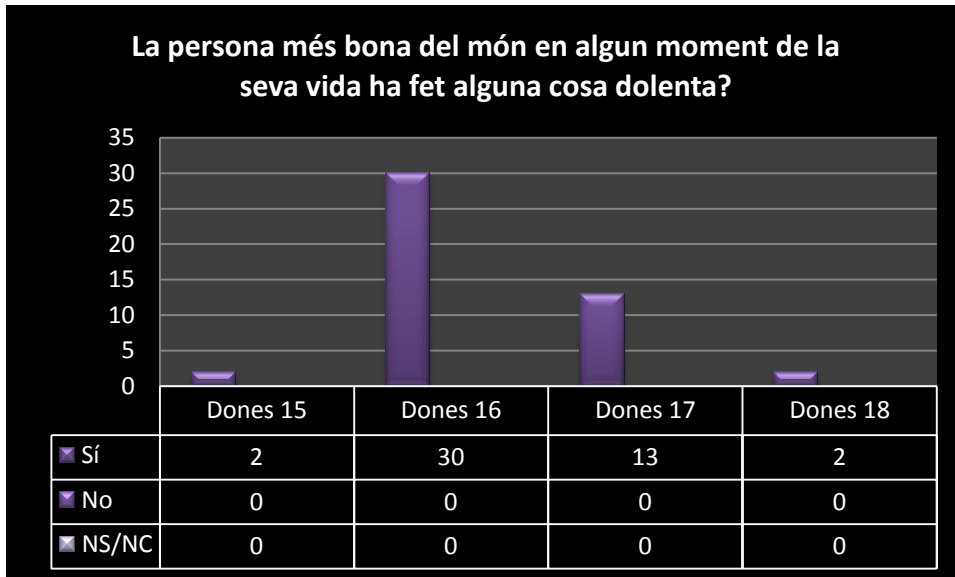

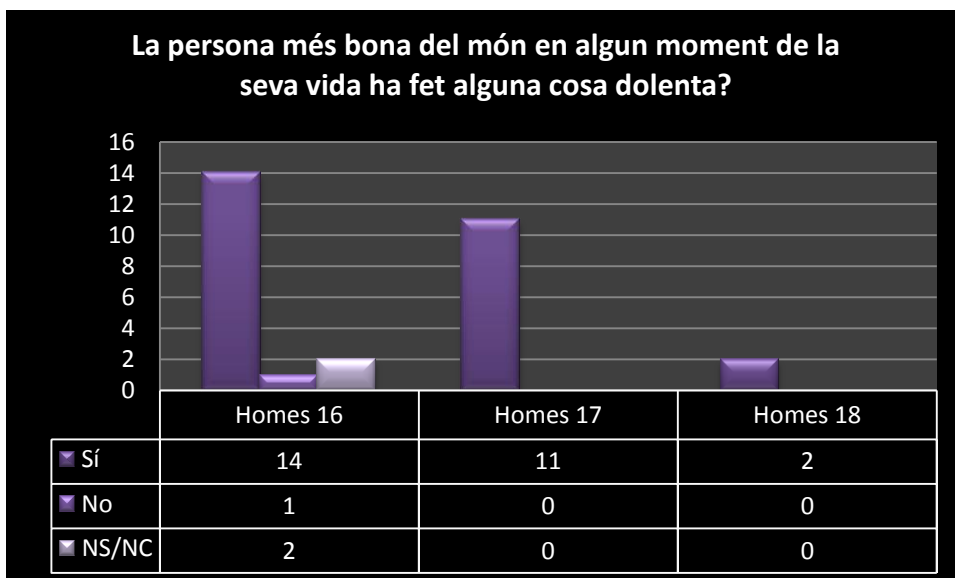
Aquesta gràfica és una de les clau per afirmar o refusar la meva hipòtesi. Un 50% del grup de noies de 15 anys pensa que l'ésser humà és més dolent amb la família i l'altre 50% pensa que és més dolent amb els amics. Tot seguit trobem el grup de les noies de 16 anys, el 60% d'elles pensa que l'ésser humà és més dolent amb la família mentre que el 40% restant pensa que ho som amb els amics. Seguidament el 38'5% de les noies de 17 anys pensa que l'home és més dolent amb la família mentre que el 61'5% creu que som més dolents amb els amics. Finalment les noies de 18 anys pensen que l'home és més dolent amb els amics (100%). Ajuntant els resultats podem dir que el 51% de la població enquestada pensa que l'ésser humà és més dolent amb la família i el 49% restant creu que som més dolents amb els amics.

Els homes adolescents d'edat compresa entre 16 i 18 anys pensen de la següent manera: el 50% dels nois de 16 anys creu que l'home és més dolent amb la família mentre que l'altre 50% creu que ho som amb els amics. Tot seguit trobem el grup de nois de 17 anys, un 47% creu que l'home és més dolent amb la relació familiar mentre que l'altre 53% creu que l'ésser humà és més dolent amb els amics. Finalment hi ha el grup de nois de 18 anys, un 50% pensa que l'home és més dolent amb els amics i l'altre 50% pensa que som més dolents amb la família. Si ajuntem els resultats podem dir que el 50% dels nois enquestats de Sant Fruitós pensen que l'home és més dolent amb els amics mentre que l'altre 50% pensa que som més dolents amb la família.

D'aquesta gràfica obtenim els següents resultats: totes les noies han respost que la persona més bona del món en algun moment de la seva vida ha fet alguna cosa dolenta (100% respon amb un sí, 0% amb un no i 0% amb ns/nc).

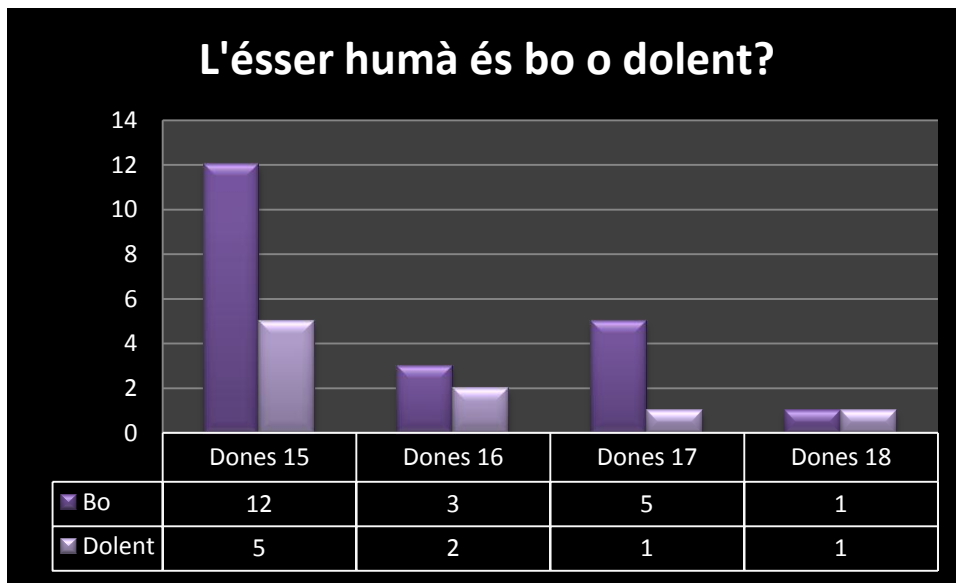

D'aquesta gràfica podem extreure el següent: el 82'3% dels nois de 15 anys responen a la pregunta (*la persona més bona del món en algun moment de la seva vida ha fet alguna cosa dolenta?*) amb un sí, el 5'9% responen amb un no i el 11'8% responen amb un ns/nc. Tot seguit trobem el grup de nois de 17 anys i tots responen amb un sí a la pregunta. Finalment trobem el grup de nois de 18 anys i tots responen amb un sí a la qüestió formulada (el 100%). Si ajuntem els resultats dels nois enquestats obtenim el següent: el 90% de nois responen la qüestió amb un sí, el 3'3% responen amb un no i el 6'6% amb un ns/nc.

Per finalitzar amb la localitat de Sant Fruitós podem dir de manera resumida que més de la meitat dels joves d'ambdós sexes enquestats creuen que l'home és dolent. El 55'8% de la població enquestada pensa que l'home és dolent mentre que el 44'2% restant creu que som bons. Tot seguit els joves de Sant Fruitós creuen que l'home és dolent perquè l'entorn el modifica (el 74% de la població pensa que som dolents per culpa de l'entorn i el 26% pensa que som dolents per naturalesa). Seguidament trobem que el 49'3% de la població enquestada pensa que som més dolents amb els amics mentre que el 50'7% creu que som més dolents amb la família. Finalment, el jovent de Sant Fruitós de Bages creu que aquella persona més bona del món en algun moment de la seva vida ha fet alguna cosa dolenta (un 96'1% pensa que sí, que la persona més bona del món algun cop ha fet alguna cosa dolenta, un 1'3% contesta amb un no i un 2'6% respon amb un ns/nc).

○ **TERRASSA:**

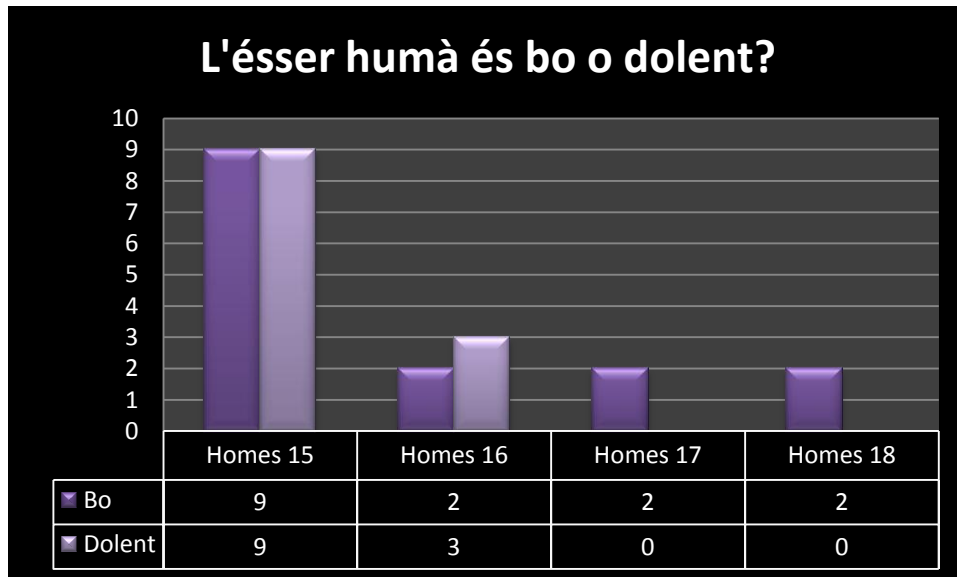

Com es pot observar Terrassa consta de 4 grups de dones de diferents edats (15, 16, 17 i 18). En la següent gràfica s'observa el següent: del grup de noies de 15 anys un 70'5% pensa que l'home és bo mentre que un 29'5% pensa que l'home és dolent. Tot seguit observem que del grup de noies de 16 anys un 60% pensa que l'home és bo mentre que un 40% pensa el contrari, que l'home és dolent. Seguidament del grup de les noies de 17 anys el 16'7% pensa que l'ésser humà és dolent mentre que el 83'3% pensa que és bo. Finalment, el 50% de les noies de 18 anys pensa que l'home és bo mentre que l'altre

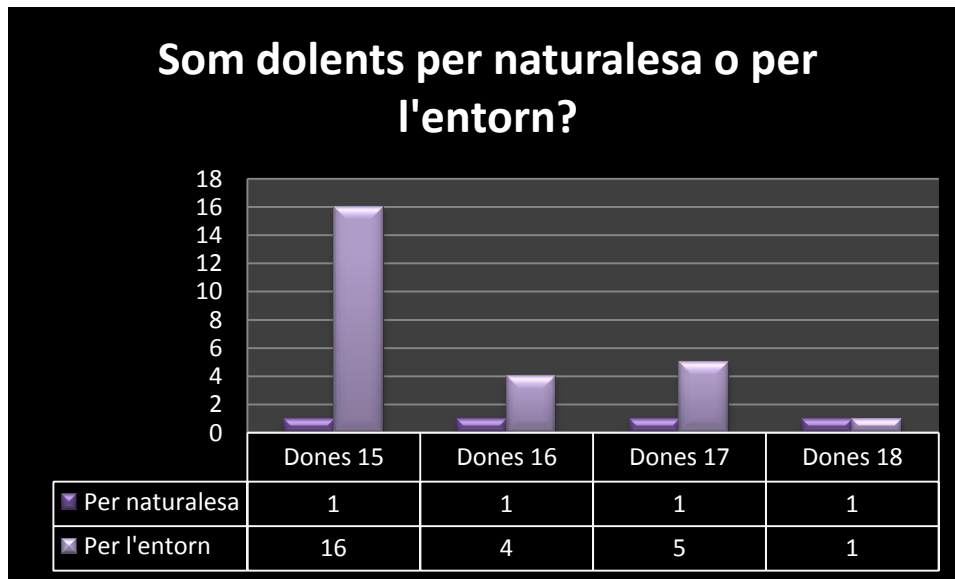

50% pensa que és dolent. Tot seguit esmentaré les raons que m'han donat les noies a l'hora de respondre que l'home és dolent: fer guerres, l'egoisme, l'avarícia, la superioritat, contaminar...

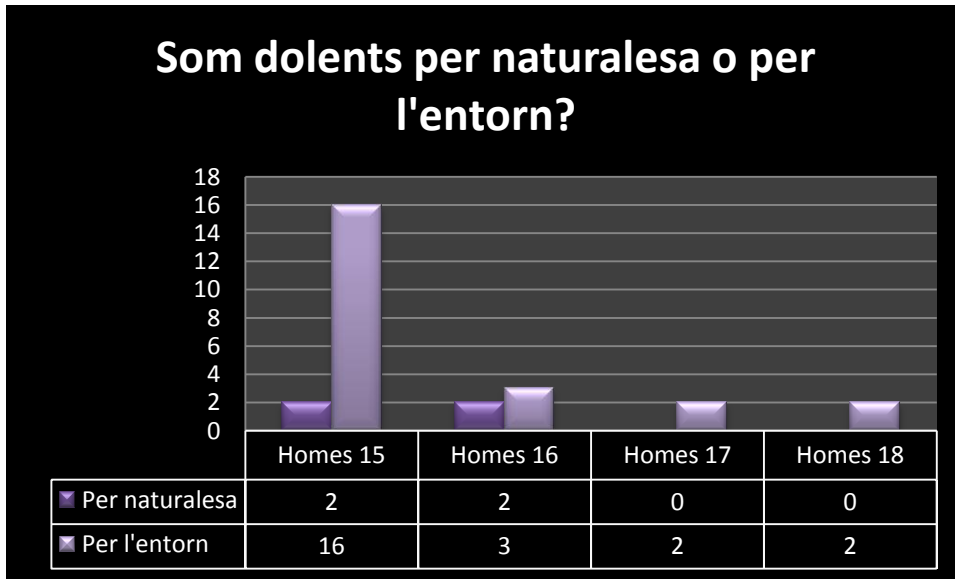
S'observa que el pensament de les noies enquestades de Terrassa és el contrari que el de les dones de Sant Fruitós ja que les últimes creuen que l'home és dolent i les de Terrassa pensen que l'home és bo (el 72'4% pensa que l'home és bo i el 27'6% pensa que és dolent).

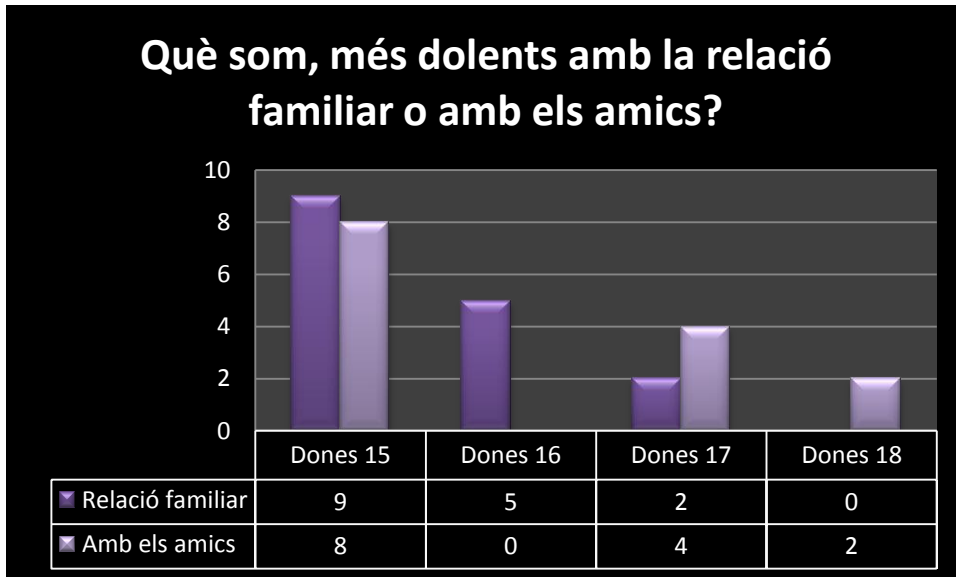
La següent gràfica ens mostra els resultats a la pregunta següent: *L'èsser humà és bo o dolent?* Trobem també 4 grups de diferents edats (15, 16, 17 i 18). El 50% dels nois de 15 anys pensa que l'home és dolent mentre que el 50% restant pensa que l'home és bo. Tot seguit del grup de nois de 16 anys observem que el 40% pensa que l'home és bo i el 60% pensa que l'èsser humà és dolent. Finalment trobem que dels dos últims grups un 100% pensa que l'home és bo. Tot seguit esmentaré les raons que m'han donat els nois a l'hora de respondre que l'home és dolent: ajuntant els resultats obtenim que el 55'5% dels nois enquestats pensa que l'èsser humà és bo i el 44'4% pensa que és dolent. Com a conclusió podem extreure que en la localitat de Terrassa, tant els homes com les dones, pensen que l'èsser humà és bo.

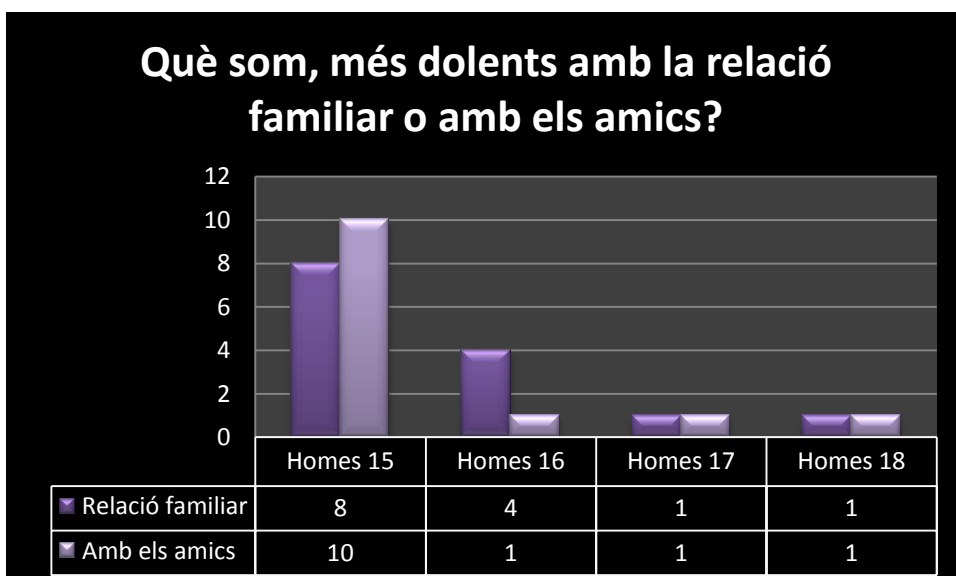
Com bé podem observar, del grup de les noies de 15 anys el 94'1% pensa que l'home és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta mentre que el 5'9% restant pensa que l'home és dolent per naturalesa. Tot seguit observem que del grup de noies de 16 anys un 80% pensa que l'home és dolent per culpa de l'entorn i un 20% pensa el contrari, és a dir, l'home és dolent per naturalesa. Seguidament veiem que del grup de noies de 17 anys un 83'3% pensa que l'home és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta i un 16'6% pensa que l'home és dolent per naturalesa. Finalment del grup de dones de 18 anys un 50% pensa que l'home és dolent per naturalesa mentre que l'altre 50% pensa que és dolent per culpa de l'entorn. Si ajuntem els resultats traiem com a conclusió que un 13'8% de la població enquestada (noies de 15 a 18 anys) pensa que l'ésser humà és dolent per naturalesa i un 86'2% pensa que l'home és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta.

D'aquesta gràfica podem extreure el següent: del grup de nois de 15 anys un 11'1% pensa que l'ésser humà és dolent per naturalesa i un 88'9% pensa que l'home és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta. Tot seguit observem que del grup de nois de 16 anys un 40% pensa que l'home és dolent per naturalesa mentre que un 60% pensa que és dolent per l'entorn. Seguidament del grup de nois de 17 anys observem que el 100% pensa que l'ésser humà és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta; finalment, de l'últim grup un 100% creu que l'home és dolent per culpa de l'entorn. Ajuntant els resultats de la gràfica arribem al següent: un 14'8% de la població enquestada creu que l'ésser humà és dolent per naturalesa i un 85'2% pensa que l'home és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta. Observem que tant els homes com les dones de Terrassa pensen el mateix, també podem dir que Terrassa i Sant Fruitós pensa el mateix: l'home és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta.

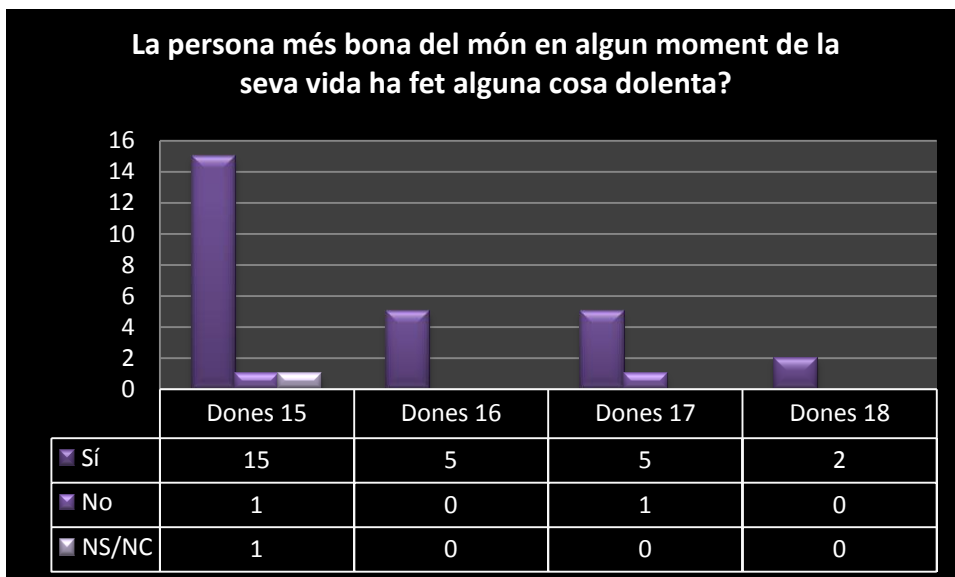

Aquesta gràfica és indispensable per refusar o afirmar la meva hipòtesi. Podem dir que del grup de noies de 15 anys un 58'6% pensa que som més dolents amb la família i el que queda restant (41'4%) pensa que som més dolents amb els amics. Seguidament trobem que del grup de noies de 16 anys un 100% creu que som més dolents en la relació familiar. Tot seguit un 33'3% de les noies enquestades pensa que amb la família som més dolents mentre que el 66'6% restant creu que som més dolents amb els amics. Finalment observem que del grup de les dones de 18 anys un 100% pensa que som més dolents amb la família. Si ajuntem els resultats diem que un 55'1% de la població enquestada, en aquest cas noies, pensa que l'ésser humà és més dolent amb la relació familiar i un 44'8% creu que som més dolents amb els amics; llavors, podem dir que el jovent femení de Terrassa pensa que som més dolents amb la família.

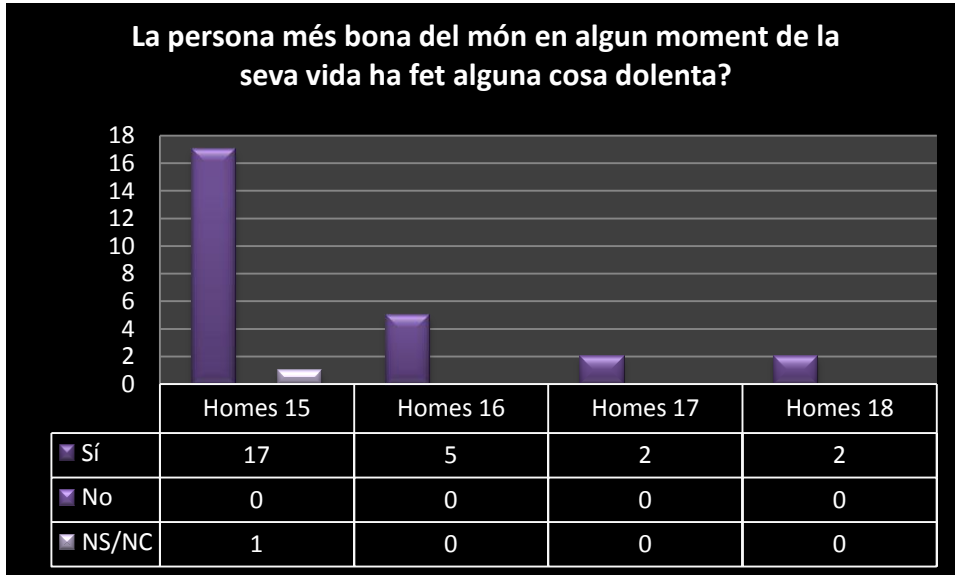
Com bé podem observar, del grup dels nois de 15 anys el 44'4% pensa que som més dolents amb la família i el 55'6% pensa el contrari, que som més dolents amb els amics. Tot seguit veiem que del grup de nois de 16 anys un 80% pensa que som més dolents amb la família i un 20% pensa que ho som amb els amics. Seguidament del grup de nois de 17 anys un 50% pensa que som més dolents amb la família i un 50% amb els amics. Finalment podem dir que en el grup de nois de 18 passa el mateix que amb els nois de 19 (50%-50%). Ajuntant els diferents resultats podem dir el següent: un 48'1% dels nois enquestats pensa que som més dolents amb els amics i un 51'9% creu que ho som amb la família. Podem dir que els homes i les dones de Terrassa pensen igual, també pensa igual el jovent enquestat de Sant Fruitós i Terrassa.

En aquesta gràfica veiem l'opinió sobre la següent qüestió: *la persona més bona del món en algun moment de la seva vida ha fet alguna cosa dolenta?* Del grup de les noies de 15 anys el 88'2% respon amb un sí, el 5'9% amb un no i el 5'9% amb un ns/nc. Seguidament el 100% de les noies de 16 anys respon amb un sí a la qüestió formulada; de les noies de 17 anys un 83'3% respon amb un sí i un 16'7% respon amb un no. Finalment del grup de les noies de 18 anys un 100% respon a la pregunta amb un sí. Ajuntant els valors obtinguts podem dir el següent: un 90% de la població enquestada (noies de 15 a 18 anys) pensa que la persona més bona del món ha fet en algun moment de la seva vida alguna cosa dolenta, un 6'7% pensa que no i un 3,3% no sap respondre a

la pregunta. Amb aquests resultats podem dir que les noies de Terrassa pensen que l'home més bo pot fer coses dolentes.

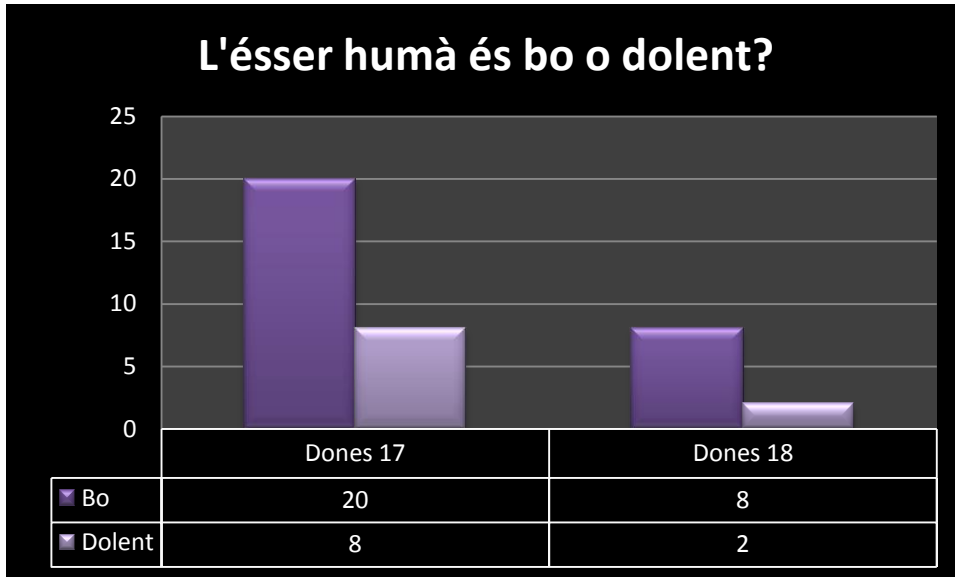
La següent gràfica ens mostra els resultats a la pregunta següent: *la persona més bona del món en algun moment de la seva vida ha fet alguna cosa dolenta?* Com es pot observar del grup de nois de 15 anys un 94'4% respon a la pregunta amb un sí i un 3'7% respon amb un no; tot seguit del grup dels nois de 16 anys el 100% respon amb un sí; del grup de 17 anys un 100% respon amb un sí i del grup de 18 un 100% també respon amb un sí. Ajuntant els resultats trobem que un 96,3% pensa que la persona més bona del món en algun moment de la seva vida ha fet alguna cosa dolenta i un 3'7% pensa el contrari. Podem dir que tant les noies com els nois enquestats de Terrassa pensen el mateix, també es pot dir que Sant Fruitós i Terrassa pensen el mateix sobre aquesta pregunta.

De manera resumida podem dir que el 62'5% de la població enquestada pensa que l'ésser humà és bo mentre que el 37'5% restant pensa que som dolents, Tot seguit els joves de Terrassa creuen que l'home és dolent perquè l'entorn el modifica (un 14'2% pensa que és dolent per naturalesa i un 85'8% pensa el contrari, pensa que som dolents per culpa de l'entorn). Seguidament trobem que el 46'4% de la població enquestada pensa que som més dolents amb els amics mentre que el 53'6% creu que som més dolents amb la família. Finalment, el jovent de Terrassa creu que aquella persona més bona del món en algun moment de la seva vida ha fet alguna cosa dolenta (el 92'8%

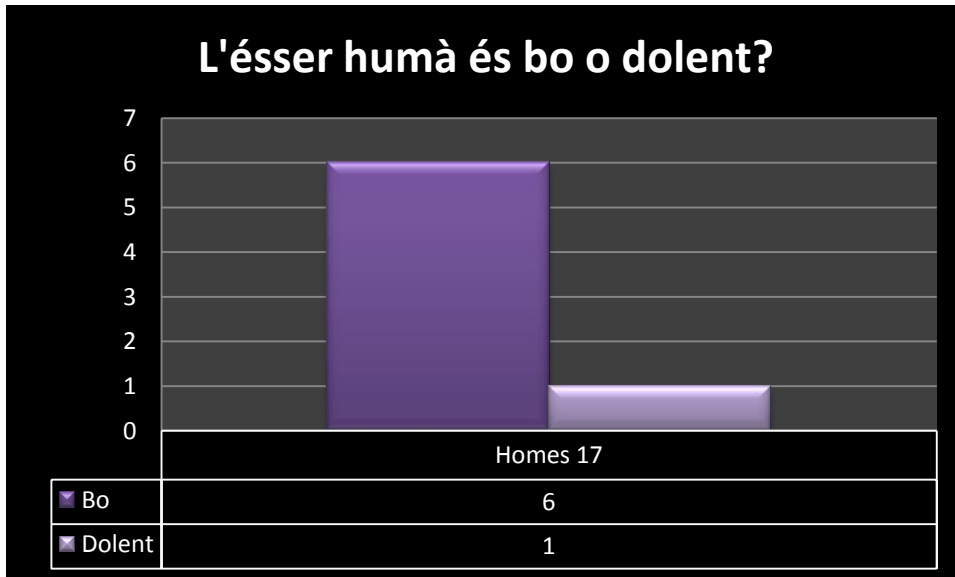

pensa que sí, que la persona més bona del món algun cop ha fet alguna cosa dolenta, el 3'6% contesta amb un no i el 3'6% respon amb un ns/nc).

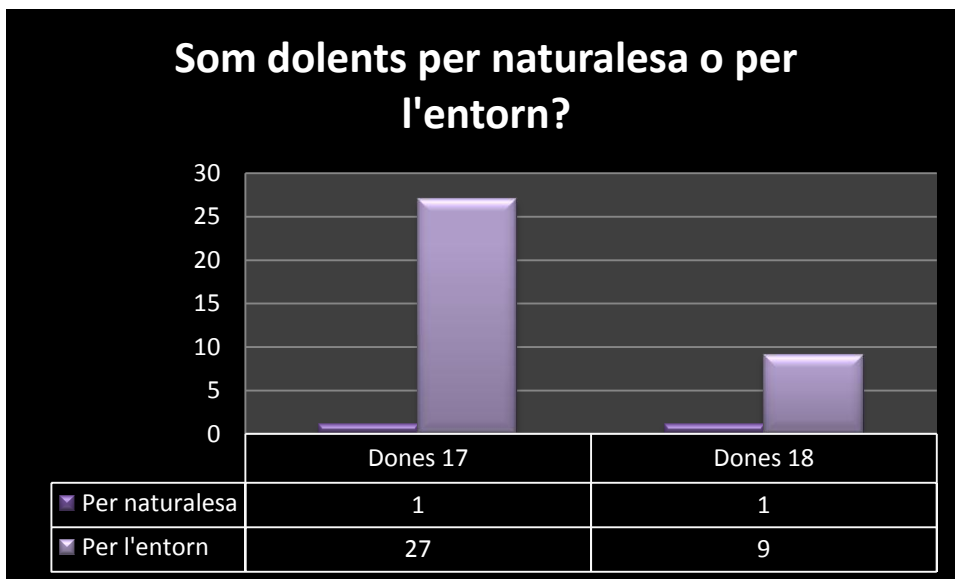
○ **SABADELL:**

Com es pot observar en Sabadell només trobem dos grups de diferents edats de dones, el grup de dones de 17 anys i el grup de dones de 18 anys. Del grup de les noies de 17 anys un 71'4% pensa que l'home és bo i un 28'6% pensa que és dolent. Tot seguit, del grup de noies de 18 anys un 80% pensa que l'èsser humà és bo i un 20% pensa que és dolent. Si ajuntem els resultats obtinguts podem dir que el 73'7% de la població enquestada (noies de 17 i 18 anys) pensen que l'home és bo mentre que el 26'3% restant creu que és dolent. Tot seguit esmentaré les raons que m'han donat les noies a l'hora de respondre que l'home és dolent: per deixar de banda als amics quan tenen problemes, trobem que en aquest món hi abunda l'egoisme, l'enveja, l'ambició, la falsedat, la violència...

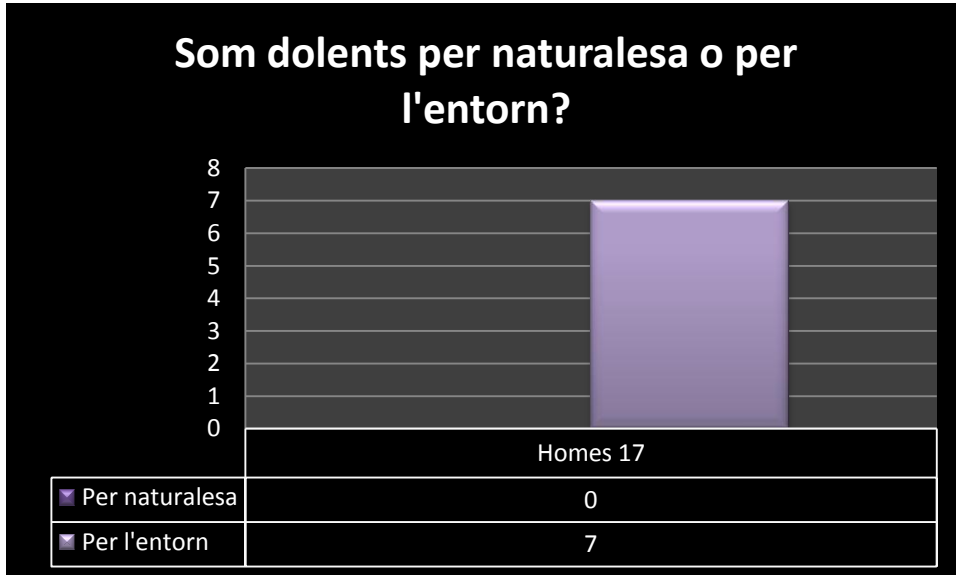
Com podem veure els homes enquestats de Sabadell són escassos, aquí només trobem un grup de nois de 17 anys; un 85'7% dels nois d'aquest grup pensa que l'èsser humà és bo i un 14'3% creu que és dolent. Tot seguit esmentaré les raons que m'han donat els nois a l'hora de respondre que l'home és dolent: "mentim i enganyem. Som egoistes i mai pensem en els demés". Amb aquesta gràfica poder dir que els joves adolescents de Sabadell (nois i noies) pensen que som bons.

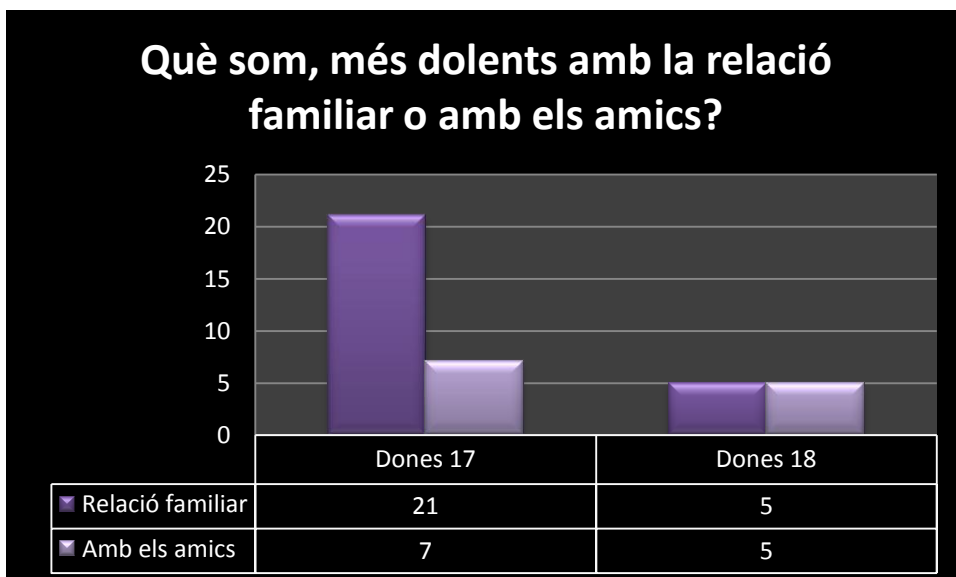
Tornem amb les dones, com es veu de manera molt clara les joves de Sabadell pensen que l'home és dolent perquè l'entorn el modifica. Del grup de dones de 17 anys un 96,4% pensa que l'home és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta i un 3'6% pensa que és dolent per naturalesa. Tot seguit del grup de dones de 18 anys un 90% pensa que l'home és dolent per culpa de l'entorn que un 10% creu el contrari, que és dolent per naturalesa. Si ajuntem els resultats podem dir que un 94'7% de la població

enquestada (en aquest cas només les dones de 17 i 18 anys) pensa que l'home és dolent perquè l'entorn pot modificar la seva conducta i un 5'3% pensa que l'ésser humà és dolent per naturalesa.

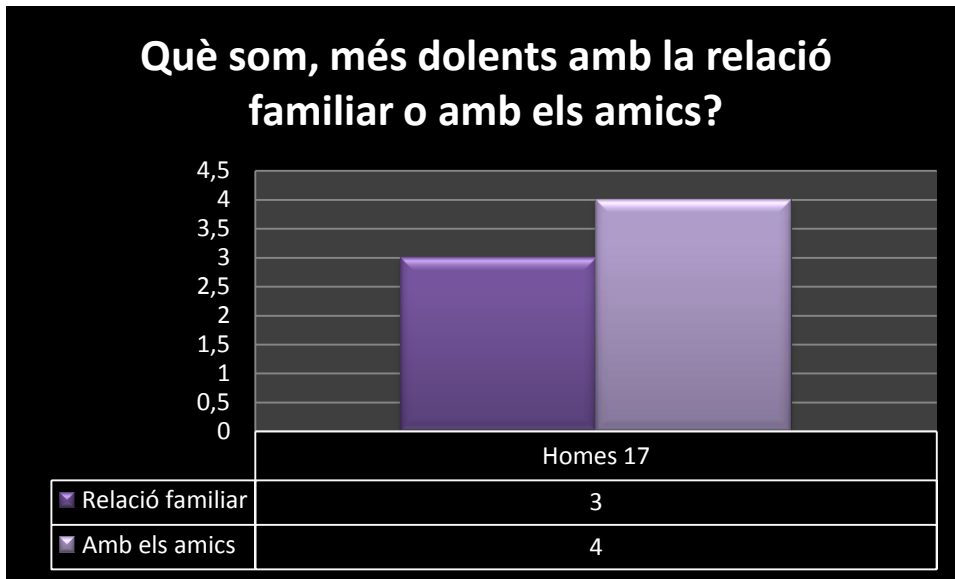

Com bé s'observa en aquesta gràfica tots els homes enquestats de Sabadell d'edat de 17 anys creuen que l'ésser humà és dolent perquè l'entorn el modifica (el 100%). Aquí, tant els homes com les dones de Sabadell pensen el mateix.

En la gràfica següent observem que del grup de les noies de 17 anys un 70% pensa que l'home és més dolent amb la família i un 30% que és més dolent amb els amics. Tot seguit del grup de les noies de 18 anys un 50% pensa que l'ésser humà és més dolent amb la família i l'altre 50% pensa que l'home és més dolent amb els amics. Si analitzem els resultats junts observem que un 68'4% de la població que he enquestat (en aquesta gràfica només dones) pensa que l'home és més dolent amb la família i un 31'6% pensa que l'home és més dolent amb els amics.

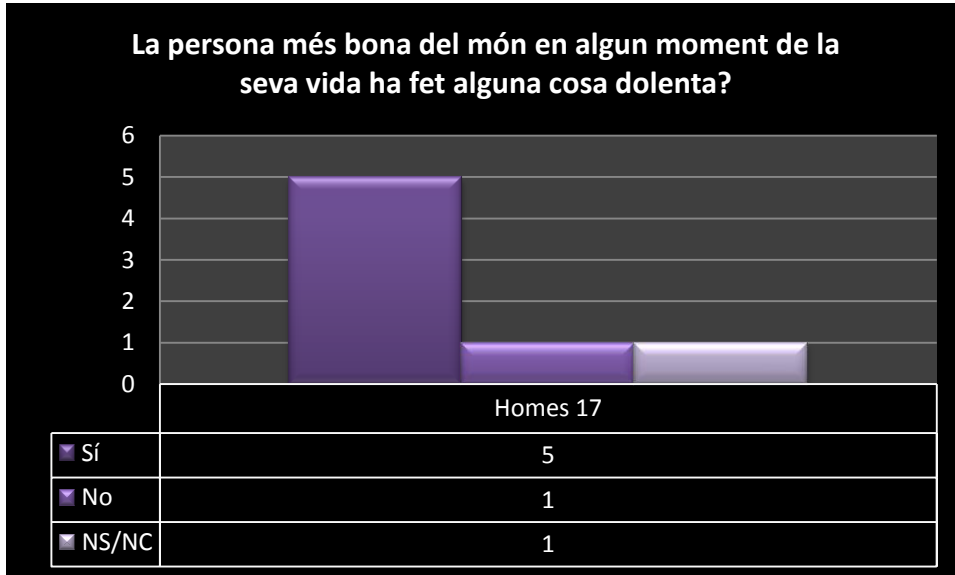

La gràfica següent ens mostra que dels nois de 17 anys un 42'8% pensa que l'home és més dolent amb els amics i un 57'1% pensa que ho som amb els amics; amb aquests resultats podem dir que els nois de Sabadell pensen que som més dolents amb els amics, en canvi les dones pensen el contrari.

En aquesta gràfica observem que de les noies de 17 anys un 96'4% responen amb un sí i un 3'6% amb un ns/nc. En canvi, en el grup de les noies de 18 anys totes han respost amb un sí, és a dir, el 100%. Si ajuntem els resultats d'ambdues edats observem que un 97'4% de la població respon amb un sí i un 2'6% respon amb un ns/nc.

Per finalitzar observem que dels nois de 17 anys un 71'4% respon a la qüestió formulada amb un sí, un 14'3% respon amb un no i un 14'3% amb un ns/nc. Aquí podem observar que tant els nois com les noies de Sabadell opinen el mateix, i observem també que ambdós sexes de les tres diferents localitats pensen el mateix.

De manera més resumida podem dir que els joves enquestats de Sabadell (que són 45), tant homes com dones, pensen el següent: un 75'5% de la població enquestada pensa que l'ésser humà és bo i un 24'4% creu que l'home és dolent. Tot seguit observem que més de la meitat dels adolescents de Sabadell creuen que l'home és dolent perquè l'entorn el modifica (un 95'5% pensa que és dolent per culpa de l'entorn i un 4'44% pensa el contrari, és a dir, pensa que l'home és dolent per naturalesa). Seguidament trobem la següent pregunta: *què som més dolents en relació familiar o amb els amics?* Sabadell opina que som més dolents amb la família (un 64'4% pensa que l'ésser humà és més dolent amb la família i un 35'5 creu que és més dolent amb els amics). Finalment podem dir que un 93'3% de la població enquestada pensa que la persona més bona del món en algun moment de la seva vida ha fet alguna cosa dolenta, en canvi un 2'2% pensa que no i un 4'4% no ho saben.

○ **CONCLUSIONS DE LES GRÀFIQUES:**

Ajuntant tots els resultats de les tres localitats i d'ambdós sexes arribem diferents conclusions:

- Els joves adolescents d'edats compreses entre 15 i 18 anys creuen que l'ésser humà és bo. (Un 56'7% de joves pensa que l'home és bo mentre que un 43'3% de joves pensa que l'home és dolent).
- Els joves adolescents d'edats compreses entre 15 i 18 anys pensen que l'home és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta. (83'1% dels joves adolescents enquestats pensa que l'home és dolent perquè l'entorn modifica la seva conducta i un 16'9% pensa que és dolent per naturalesa).
- Els joves adolescents de diferents edats (15, 16, 17 i 18) opinen que l'ésser humà és més dolent amb la família que amb els amics. (Un 54'4% dels joves enquestats pensa que l'home és més dolent amb la família i un 45'5% pensa el contrari, que l'home és més dolent amb els amics).
- Finalment els joves adolescents d'edats compreses entre 15 i 18 anys pensen que la persona més bona del món en algun moment de la seva vida ha fet alguna cosa dolenta. (Un 94'4% dels enquestats d'ambdós sexes responen a la pregunta "*la persona més bona del món en algun moment de la seva vida ha fet alguna cosa dolenta?*") un 2'2% respon amb un no i un 3'4% amb un ns/nc).

9. CONCLUSIONS

Havent acabat el present treball de recerca he arribat a diferents conclusions, al principi creia que l'ésser humà és dolent per naturalesa en tant que mata, fa mal a la gent, és egoista etc, però fent aquest treball m'he adonat de què no som dolents per naturalesa, sinó que som bons i dolents perquè si fóssim dolents per naturalesa com s'explicarien les actituds d'amor, empatia, amabilitat... Llavors som bons i dolents, però naturalment crec que ho som perquè l'entorn modifica la nostra conducta. Podríem dir que som com una moneda, una cara són les actituds bones mentre que l'altra cara són les actituds dolentes, no obstant en la vida real la moneda posa una cara amunt a l'atzar però nosaltres, gairebé sempre, som conscients de posar amunt la cara que volem, som els únics éssers que podem escollir si volem fer allò que està bé o fer allò que està malament. Llavors, puc dir que partia d'una idea que per a mi queda totalment anul·lada ja que penso que som bons i dolents segons les circumstàncies que ens envolten.

La hipòtesi del present treball era la següent:

els joves adolescents creuen que som més dolents amb la família o amb els amics?

La resposta a aquesta pregunta l'he pogut aconseguir gràcies a les enquestes a joves adolescents d'ambdós sexes de diferents localitats (Sant Fruitós de Bages, Terrassa i Sabadell). Com es pot veure en les conclusions de les gràfiques el jovent enquestat pensa que som més dolents amb la família que amb els amics. La raó d'aquest pensament és que és més fàcil fer-li mal a una persona propera, com és en el cas de la família ja que hi ha més confiança. Personalment creia que els joves adolescents m'anaven a respondre que som més dolents amb els amics ja que en la meva opinió és amb aquells amb els quals estem més a gust, més còmodes, amb els quals les petites diferències no es noten, etc, però anava equivocada.

Com bé he comentat abans creia que érem dolents per naturalesa pel simple fet de matar, mentir, ser egoistes, rancorosos, infidels...per tant tenia el pensament com el filòsof Hobbes, però havent fet aquest treball he canviat el meu pensament, crec que som éssers socials que l'entorn ens fa ser bons o dolents tot i que tenim idees inculcades des del moment de néixer, és a dir, que tenim el concepte de bo, el concepte de dolent,

el concepte de Déu, per tant, actuem segons les nostres circumstàncies puc treure com a conclusió personal que he passat de pensar com Hobbes a pensar com Descartes.

També he de dir que a l'hora de fer aquest treball m'he trobat amb alguns petits problemes, per exemple quan vaig haver de fer la part dels catòlics cristians se'm va fer molt difícil ja que no crec en Déu, i clar, se'm feia estrany redactar la part de la religió perquè realment no penso el que vaig plasmar. Un altre problema també va ser quan vaig haver de fer les gràfiques que no me'n sortia, però finalment les vaig saber fer.

He de dir que a nivell personal aquest treball de recerca m'ha ajudat molt per saber el vertader valor de l'amistat, m'ha ajudat també per tenir un bagatge cultural més ampli, però sobretot m'ha fet créixer com a persona, que per a mi, és el més important. Dono les gràcies al treball i no me'n penedeixo d'haver-lo dut a terme.

10. AGRAÏMENTS

Vull donar les gràcies a certes persones perquè m'han ajudat a fer el treball de recerca. Primer de tot li vull donar les gràcies a la meva tutora per tot el que m'ha ajudat i aconsellat i també vull agrair de tot cor a la professora de filosofia per la seva ajuda.

També els hi vull donar les gràcies a aquelles persones que han dedicat temps al meu treball, ja siguin joves que han respost enquestes o persones que m'han respost amb sinceritat i amabilitat les entrevistes.

Aquest treball no l'hagués pogut acabar si els meus companys de classe no m'haguessin ajudat i tampoc podria haver-lo acabat sense el suport de la família i els amics, ells van ser els qui em van motivar quan tenia l'autoestima baixa pels exàmens i deures i ells van ser els qui em deien que havia de seguir fent aquest treball.

Gràcies a tots vosaltres el present treball de recerca ha pogut ser finalitzat.

11. BIBLIOGRAFIA

○ *Pàgines webs:*

<http://es.wikipedia.org/>

<http://filosofia.laguia2000.com/los-valores/el-bien-y-el-mal>

http://www.webdianoia.com/aristoteles/aristoteles_log.htm

<http://www.redesparalaciencia.com/wp-content/uploads/2010/04/entrev54.pdf>

http://www.scielo.org.ar/scielo.php?pid=S1851-17242007000100016&script=sci_arttext

○ *Llibres i revistes:*

AUSTER, PAUL “Leviatan o la matèria, forma i poder d’un estat eclesiàstic o civil”. Madrid: Alianza editorial, 1992

MARÍAS, JULIÁN; ARAUJO, MARÍA. “Ètica a Nicòmac”. Madrid: Editorial: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2009

RAEYMAEKER, LOUIS. “Filosfía del ser”. Madrid: Editorial Gredos, S. A., 1968

“La Bíblia”. Barcelona: Editorial Claret, 1999

○ *Llibres d’internet:*

<http://juango.es/discurso%20sobre%20el%20origen%20de%20la%20desigualdad.pdf>

HOMO HOMINI LUPUS ? ANNEXOS

ÍNDEX

ANNEX 1: LA BÍBLIA	54
o <i>GÈNESI: Els orígens</i>	54
o <i>PROVERBIS</i>	57
o <i>SIRÀCIDA</i>	58
o <i>EVANGELI SEGONS MATEU</i>	59
o <i>GÈNESI: L'ORIGEN DEL MAL</i>	60
ANNEX 2: EXPERIMENTS	61
o <i>EXPERIMENT DE MILGRAM</i>	61
o <i>EXPERIMENT DE LA PRESÓ DE STANFORD</i>	63
ANNEX 3: EL DILEMA DE L'ERICÓ	65
ANNEX 4: ENTREVISTES	66
ANNEX 5: ENQUESTES.....	79

ANNEX 1: LA BÍBLIA

○ **GÈNESI: Els orígens**

LA CREACIÓ

“Al principi, Déu va crear el cel i la terra. La terra era caòtica i desolada, les tenebres cobrien la superfície de l’oceà, i Déu digué:

-Que existeixi la llum.

I la llum va existir. Déu veié que la llum era bona, i separà la llum de les tenebres; llavors va donar-li el nom de dia a la llum, i el nom de nit a les tenebres. Hi hagué un matí i una nit, i fou el primer dia.

El primer dia Déu digué:

-Que hi hagi un firmament enmig de les aigües, per a separar unes aigües de les altres.

I així va ser. Déu va fer la volta del firmament i va separar les aigües que hi havia a sota la volta de les que hi havia a sobre. Hi hagué un matí i un vespre, i fou el segon dia. Déu digué:

-Que les aigües del cel s’apleguin i es formin els continents.

I, altre cop, així va ser, i es van crear els cinc continents. Déu posà el nom de terra als continents, mentre que a les aigües aplegades les anomenà mar. Déu va veure que tot això era bo, i el mateix dia va dir:

-Que la terra produeixi vegetació, herbes que facin llavor i arbres de tota mena que donin fruit amb la seva llavor, i això per tota la terra.

I així va ser. La terra produí vegetació, i de nou un altre dia va passar, i va venir el tercer, Déu seguia pensant que tot això era bo, i el tercer dia va dir:

-Que hi hagi al cel uns llumeners per a separar el dia de la nit i assenyalar les festivitats, els dies i els anys.

I Déu creà dos llumeners: un de més gran que governava el dia, i un de més petit que, pel contrari, governava la nit. Hi hagué un matí i una nit, i va ser el quart dia, Déu va dir:

-Que les aigües produeixin éssers vius que s’hi moguin i animals amb ales que volin entre el cel i la terra.

Déu va crear els grans monstres marins, els éssers vius que es mouen per dintre l’aigua i animals alats (amb ales). L’ésser diví veié que tot això era bo i els beneí dient-los:

-Sigueu fecunds, multipliqueu-vos i ompliu les aigües del mar, i que els animals facin el mateix en la terra.

I així va ser, i novament va haver-hi un matí i una nit, va ser el cinquè dia. Déu, al veure que tot el que estava fent i obrant amb un impuls benèvol va dir:

-Que la terra produeixi tota mena de bestioles i tota mena d'animals domèstics i feréstecs (impressionants).

Altres cop Déu veié que tot això era bo, i digué:

-Fem l'home a imatge nostra, semblant a nosaltres, i que sotmeti els peixos del mar, els ocells del cel, i bestiar i tota la terra amb bestioles que s'arrosseguen.

Déu finalment va crear l'home primer i seguidament la dona a imatge i semblança seva, aquesta història de l'origen de l'home fou l'anomenada "Adan i Eva". Déu va veure que crear a l'home i la dona va ser tant bo com crear el cel i la terra, i Déu els beneí dient-los:

-Sigueu fecunds i multipliqueu-vos, ompliu la terra i domineu-la.

Déu encara el beneí més i els hi digué:

-Us dono totes les herbes que fan llavor arreu de la terra i tots els arbres que donen fruit amb la seva llavor, perquè siguin el vostre aliment. Els hi dono també l'herba a tots els animals alats i les bestioles perquè s'alimentin igual que vosaltres.

I així va ser, Déu veié que tot el que havia fet era molt bo, i hi hagué un matí i un vespre, i fou el sisè dia.

Així van quedar acabats el cel i la terra. El setè dia Déu havia acabat la seva obra d'art, havia fet el principi d'una nova vida, per aquest motiu Déu va beneir el setè dia com un dia sagrat. Així s'expliquen els orígens de terra i cel amb totes les coses que comporten (animals, aliment i l'home)."

ADAN I EVA

“El cinquè dia Déu va crear a l’home. Déu agafà pols de la terra, i d’ella va fer néixer a l’home i el va dur al jardí de l’Edèn. Quan Déu creà a l’home el deixà nu, sense mallots ni robes, ja que Adan era un ésser perfecte, un ésser a imatge i semblança de Déu, perfecte i sense pecats que sempre actuava amb impulsos benèvolos. Déu quan creà

a l’home li digué que podia menjar de tots els arbres que hi havia al jardí, excepte d’un que tenia unes pomes molt temptadores, anomenat l’arbre de la “ciència del bé i del mal”. Déu va fer aquest “càstig” de no menjar d’aquell arbre per veure la seva fidelitat i obediència.

No obstant Déu veié que Adan estava molt sol, i creà la dona de la seva costella. Tots dos anaven nus i no

sentien cap vergonya. Però Satanàs, sent un àngel, va veure com Déu ho estava creant tot, i ell volia

fer el mateix, però no podia, i a partir d’aquí sorgí la cobdícia, la maldat, la

Adan i Eva al jardí de l’Edèn

ira...Llavors Satanàs el que va voler era mostrar-li a

Déu que no hi havia cap ésser a la fa de la terra que

fos perfecte, així que es convertí en serp i anà al jardí de l’Edèn i va aprofitar-se de l’única regla que Déu els hi va imposar, d’aquesta manera va temptar i enganyar a Eva i li va dir que si menjava d’aquell arbre tindria els mateixos coneixements que Déu, i Eva va caure en la temptació i va menjar de l’arbre prohibit, i innocent li va dir a Adan que en mengés, i igual que ella, va caure en la temptació, encara que ell sabia que no podia menjar de l’arbre de la ciència del bé i del mal.

Com que van menjar d’aquell arbre van començar a tenir coneixement del bé i del mal i van començar a sentir vergonya per anar nus i es taparen amb fulles. Un dia anà Déu al seu Paradís, el jardí de l’Edèn, i va veure que Adan i Eva s’amagaven, i aquest els hi va preguntar:

-Per què us amagueu?

Llavors Adan contestà el següent:

-Ens hem adonat que anem nus, i no ens sentim còmodes.

Llavors Déu es va adonar que van menjar de l'arbre prohibit, i aquests va ser castigats. A la dona li posà el càstig de patir amb l'embaràs i li va imposar que donaria llum enmig de grans dolors. També li va posar el càstig de desitjar el seu home, i ell la voldrà dominar. Tot seguit també li posà un càstig a l'home, i li va dir:

-Ja que t'has escoltat la teva dona i has menjat el fruit de l'arbre que jo t'havia prohibit, la terra serà maleïda per culpa teva: tota la vida passaràs fatigues per treure'n l'aliment. La terra et produirà cards i espines, i t'hauràs d'alimentar d'allò que donin els camps. Et guanyaràs el pa amb la suor del teu front fins que tornis a la terra d'on vas ser tret: perquè ets pols, i a la pols tornaràs.

Després de tot això Déu li va fer túniques amb pells d'animals a Adan i Eva, i de cop li va venir al cap que Adan i Eva ja eren com ells, coneixien el bé i el mal, i com que el coneixien podien agafar el fruit de l'arbre de la vida, aquell arbre que et fa viure sempre. Llavors Déu va expulsar a l'home i a la dona del jardí de l'Edèn.

L'home va marxar amb la dona d'aquell Paradís, i tingueren tres fills: Caïn, Abel i Set. El germà gran era Caïn, i més tard naixé Abel. Abel era pastor d'ovelles i Caïn treballava la terra. Acabades les collites Caïn va presentar al senyor una ofrena dels fruits de la terra. Abel va oferir també les primeres cries del ramat amb el greix de les víctimes. El senyor va acollir la ofrena d'Abel, però la de Caïn no, aquest es va irritar molt i anava amb el cap baix. Déu li digué que no havia d'anar amb el cap baix, sinó que havia de fer una ofrena com la del seu germà, però ell no ho va acceptar, i va fer anar a Abel amb ell al camp, i allà el matà; no obstant el Senyor se'n va assabentar i va castigar-lo, el va fer anar pel món errant i fugitiu, però Caïn estava molt penedit, i va dir que el matessin, en canvi Déu va dir que no, que havia de ser venjat set vegades. Eva tingué un altre fill: Set, i deia que Déu li havia concedit un altre fill en lloc d'Abel.

○ **PROVERBIS**

PRIMER RECURS DE SENTÈNCIES DE SALOMÓ

17:17 *“L'amic estima en tot moment,
el germà és per a quan van mal dades.”*

18:24 *“Hi ha amics que porten a la ruïna;
amic hi ha, més unit que un germà.”*

27:10 *“No abandonis el teu amic ni l’amic del teu pare.
en la desgràcia no corris a casa del teu germà:
val més un veí a prop que un germà lluny.”*

6:12 **RETRAT DEL MALVAT**

*“L’home malvat, l’home pervers,
va amb l’engany a la boca.
Pica l’ullet, avisa amb els peus,
fa senyes amb els dits,
amb mala idea maquina maldats
i tothora provoca baralles.
Per això, de sobte, el sorprendrà l’aiguat;
serà esclafat en un instant, sense remei.”*

○ **SIRÀCIDA**

6:5 L’AUTÈNTICA I LA FALSA AMISTAT

*“Les paraules gentils multipliquen els amics,
una llengua afable afavoreix les bones relacions.
Que siguin molts els qui et saluden;
però de consellers, un entre mil.
Si et fas un amic, fes-te’l en la prova,
no corris massa a confiar-t’hi.
Perquè hi ha l’amic de conveniència
que et planta el dia de la desgràcia.
I hi ha l’amic que es torna enemic
i que t’avergonyeix escampant que heu tingut una baralla.
Hi ha l’amic que t’acompanya a la taula
però que et deixa sol el dia de la desgràcia.
Quan tot va bé diries que és com tu mateix,
fins i tot donarà ordres als teus criats.
Però si ets humiliat t’anirà en contra
i s’amagarà perquè no el vegis.*

Allunya't dels enemics

i vés alerta amb els teus amics.

Un amic fidel és un refugi segur:

qui el troba, ha trobat un tresor.

Un amic fidel no es compra a cap preu,

és inestimable el seu valor.

Un amic fidel és un elixir de vida

que el Senyor farà trobar als seus fidels.

Qui venera el Senyor orienta bé la seva amistat, perquè, tal com és ell, és el seu amic.”

7:1 *“No canviïs un amic per cap preu
ni un veritable germà per tot l’or d’Ofir¹⁰.”*

9:10 *“No abandonis un vell amic,
que el nou no valdrà tant com ell.
L’amic nou és el vi novell:
fins que no envelleix no te’l beus de gust.”*

27:25 EL MAL QUE ES FA, SEMPRE ES PAGA

*“Si tires una pedra enlaire, et pot caure al cap,
i si vols atacar a traïció, et pots fer mal tu mateix.
Qui cava una fossa, pot acabar caient-hi,
i qui posa un parany, pot quedar-hi atrapat,
perquè el mal recau sobre qui el fa,
sense que ni ell mateix sàpiga d’on li ve.
Escarnir i insultar és propi de l’orgullós,
però la venjança l’espera emboscada com un lleó.
Acabaran dins un parany els qui s’alegren de la caiguda dels justos
i el sofriment els consumirà abans de morir.”*

○ **EVANGELI SEGONS MATEU**

5:22 *“<<Doncs jo us dic: El qui s’irriti amb el seu germà*

¹⁰ Ofir: Regió famosa per la puresa i quantitat d’or.

serà condemnat pel tribunal; el qui l'insulti serà condemnat pel Sanedrí, i el qui el maleeixi acabarà al foc de l'infern.>>”

○ **GÈNESI: L'ORIGEN DEL MAL**

3:14 “*El Senyor-Déu va dir a la serp:*

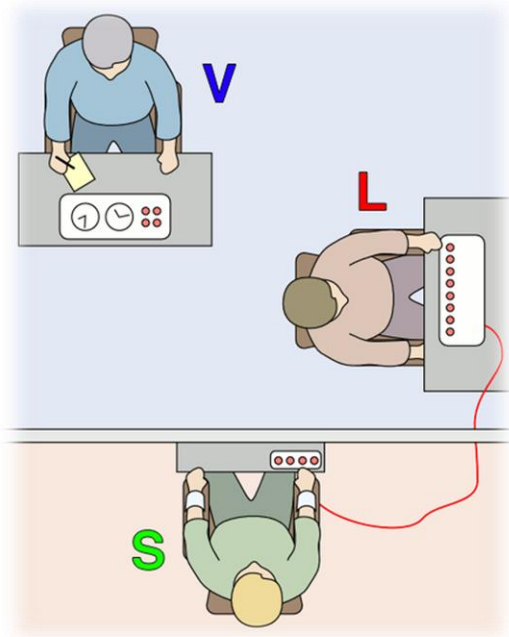
- Ja que has fet això, seràs la més la més maleïda de totes les bèsties i de tots els animals feréstecs. T'arrossegaràs damunt el ventre i menjaràs pols tota la vida. Posaré enemistat entre tu i la dona, entre el teu llinatge i el seu. Ell t'atacarà al cap i tu l'atacaràs al taló.”

ANNEX 2: EXPERIMENTS

○ **EXPERIMENT DE MILGRAM**

L'experiment de Milgram es va fer a finals dels anys 60 i consistia en mesurar la influència de l'autoritat en la conducta interna d'una persona. A través d'anuncis en un

periòdic de New Haven es reclamaven voluntaris per participar en un assaig relatiu a l'"*estudi de la memòria i l'aprenentatge*" en Yale, per la qual cosa se'ls pagava quatre dòlars (equivalent a 28 dòlars actuals) més dietes. Als voluntaris que es van presentar se'ls va ocultar que en realitat anaven a participar en un investigació sobre l'obediència a l'autoritat. Els participants eren persones d'entre 20 i 50 anys d'edat de tot tipus d'educació: des dels quals acabaven de sortir de l'escola primària a participants

L'investigador (V) persuadeix al participant (L) perquè doni el que aquest creu són descàrregues elèctriques doloroses a un altre subjecte (S), el qual és un actor que simula rebre-les. Molts participants van continuar donant descàrregues malgrat les súplices de l'actor perquè no ho fessin.

amb doctorats. Hi havia un experimentador en una sala que deia als participants: "volem ajudar a millorar la memòria de la gent. Ho farem de la següent manera: tu

seràs el professor i ell l'aprenent, quan faci alguna cosa bé, perfecte, però quan s'equivoqui, li aplicaràs descàrregues elèctriques, perquè volem veure si així millora l'aprenentatge." Tot anava bé, els participants creien que feien alguna cosa bé ja que així ajudarien a la ciència. A la sala hi havia un parell d'interruptors per activar les descàrregues elèctriques, i la primera que suposadament s'aplicava (ja que l'aprenent era un actor en realitat) era de 15 volts. A partir d'aquí cada increment era de 15 volts: 15, 30...Però de sobte, en arribar a 100, l'actor començava a cridar des de l'altra habitació i deia: "ho deixo, no puc més"; si el participant era bo, es girava cap a l'experimentador i li deia: "Senyor, qui serà el responsable si li passa alguna cosa?" i la resposta era: "Jo em responsabilitzo, sóc l'expert, tu has de continuar". I ara eren 100

volts, 200 volts...i l'actor cridava i cridava, i així fins als 450 volts màxim. En arribar a 375 volts se sentia un crit i després silenci, i el participant deia: "Senyor, alguna cosa va malament", però l'experimentador responia dient: "has de continuar". El psicòleg va preguntar a quaranta psiquiatres quin percentatge de ciutadans nord-americans creien que arribarien a aplicar 450 volts; la seva resposta va ser que l'1%, només els sàdics, no obstant això, es van equivocar, ja que el 65% de participants van arribar fins al final. Fins i tot si l'altre cridava, fins i tot si deia: "vull marxar, tinc problemes de cor!".

D'aquest experiment van treure com a conclusió que presentem una obediència cega a l'autoritat. L'experiment va demostrar que des de petits se'ns ensenya a obeir l'autoritat. Normalment l'autoritat és bona: els pares, el capellà, els professors...però no sabem que fer quan algú es torna dolent: quan un professor és cruel amb els seus alumnes o quan un pare abusa dels seus fills. El psicòleg Milgram va demostrar que la majoria de persones podien creuar fàcilment la línia que separa el bé del mal, amb bones intencions, i dir: "estic ajudant a aquesta persona", però en realitat l'ajudaven matant-lo.

El psicòleg Milgram va resumir l'experiment en el seu article "Els perills de l'obediència" en 1974 escrivint el següent:

Els aspectes legals i filosòfics de l'obediència són d'enorme importància, però diuen molt poc sobre com la majoria de la gent es comporta en situacions concretes. Vaig muntar un simple experiment a la Universitat de Yale per provar quant dolor infligiria un ciutadà corrent a una altra persona simplement perquè l'hi demanaven per a un experiment científic. La fèrria autoritat es va imposar als forts imperatius morals dels subjectes (participants) de fer mal a uns altres i, amb els crits de les víctimes sonant en les oïdes dels subjectes (participants), l'autoritat subjugava amb major freqüència. L'extrema bona voluntat dels adults d'acceptar gairebé qualsevol requeriment ordenat per l'autoritat constitueix el principal descobriment de l'estudi.

Stanley Milgram. *The Perils of Obedience* (*Els perills de l'obediència*. 1974)

○ **EXPERIMENT DE LA PRESÓ DE STANFORD**

L'experiment de la presó de Stanford és un conegut estudi psicològic sobre la influència d'un ambient extrem (vida a la presó) en les conductes desenvolupades per l'home, dependent dels rols socials que desenvolupaven (captiu, guàrdia). Va ser dut a terme en 1971 per un equip d'investigadors liderat per Philip Zimbardo de la Universitat de Stanford. Es van reclutar voluntaris que exercirien els rols de guàrdies i presoners en una presó fictícia. No obstant això, l'experiment se'ls va anar aviat de les mans i es va cancel·lar en la primera setmana. Els participants van ser reclutats per mitjà d'anuncis en els diaris i l'oferta d'una paga de 15 dòlars diaris (correspondrien a 57 euros diaris) per participar en la "simulació d'una presó". Dels 70 que van respondre a l'anunci, Philip Zimbardo i el seu equip van seleccionar als 24 que van estimar més saludables i estables psicològicament. Els participants eren predominantment blancs, joves i de classe mitjana, tots eren estudiants universitaris. El grup de 24 joves va ser dividit aleatòriament en dues meitats: els "presoners" i els "guàrdies".

La presó va ser instal·lada en el soterrani del departament de psicologia de Stanford, que havia estat condicionat com a presó fictícia. Zimbardo va establir diverses condicions

específiques que esperava que provoquessin la desorientació i la despersonalització. Els guàrdies van rebre porres i uniformes caqui d'inspiració militar, que havien escollit ells mateixos en un magatzem militar. També se'ls van proporcionar ulleres de mirall

per impedir el contacte visual. A diferència dels presoners, els guàrdies treballarien en torns i tornarien a casa durant les hores lliures, encara que durant l'experiment molts es van prestar voluntaris per fer hores extres sense pagar.

Els presoners havien de vestir només bates (sense roba interior) i sandàlies amb talons de goma, que Zimbardo va escollir per forçar-los a adoptar "postures corporals no familiars" i contribuir a la seva incomoditat per provocar la desorientació. Se'ls designaria per nombres en lloc de per els seus noms. Aquests nombres estaven cosits als seus uniformes. A més havien de portar mitjanes de nylon en el cap per simular que tenien els caps rapats, a semblança dels reclutes en entrenament. A més, portarien una

petita cadena al voltant dels seus turmells com a “recordatori constant” del seu empresonament i opressió.

El dia anterior a l'experiment, els guàrdies van assistir a una breu reunió d'orientació, però no se'ls van proporcionar altres regles explícites a part de la prohibició d'exercir la violència física. Se'ls va dir que era la seva responsabilitat dirigir la presó, la qual cosa podien fer de la forma que creguessin més convenient.

Zimbardo va transmetre les següents instruccions als “guàrdies”:

“Podeu produir en els presoners que sentin avorriment, por fins a cert punt, podeu crear una noció d'arbitrarietat i que la seva vida està totalment controlada per nosaltres, pel sistema, vosaltres, jo, i que no tindran privadesa... Anem a despullar-los de la seva individualitat de diverses formes. En general tot això condueix a un sentiment d'impotència. És a dir, en aquesta situació tindrem tot el poder i ells no tindran cap.”

Els presoners van passar un procediment complet de detenció per la policia, incloent la presa d'empremtes dactilars, que se'ls prengué una fotografia per ser fitxats i se'ls llegissin els seus drets Miranda. Després d'aquest procés van ser traslladats a la presó fictícia, on van ser inspeccionats nus, “espollats” i es van donar les seves noves identitats.

A mesura que l'experiment va evolucionar, molts dels guàrdies van incrementar el seu sadisme—particularment a la nit, quan pensaven que les càmeres estaven apagades. Els investigadors van veure a aproximadament un terç dels guàrdies mostrant tendències sàdiques “genuïnes”. Molts dels guàrdies es van enfadar quan l'experiment va ser cancel·lat.

Zimbardo va decidir acabar l'experiment prematurament quan Christina Maslach, una estudiant de postgrau no familiaritzada amb l'experiment, va objectar que la “presó” mostrava unes pèssimes condicions.

Com a conclusió se suposa que va ser la situació la que va provocar la conducta dels participants i no les seves personalitats individuals.

ANNEX 3: EL DILEMA DE L'ERICÓ

El dilema de l'eriçó exposa que, com més propera sigui la relació entre dos éssers, més probable serà que es puguin fer mal l'u a l'altre. Això es basa en la idea que els eriçons tenen pues en el seu llom; si s'apropen un a un altre, les pues de cadascun danyaran a l'altre. D'aquí podem treure la idea de que els joves adolescents creuen que som més dolents amb la família, ja que la relació que es té entre família és molt propera.

ANNEX 4: ENTREVISTES

IES Gerbert d'Aurillac

Sóc una alumna de l'IES Gerbert d'Aurillac que, en el marc del treball de recerca de 2n de Batxillerat estic estudiant la concepció de l'home, és a dir, si l'home és bo o dolent. Li agrairia que em contestés les següents preguntes.

- **Els éssers humans naixem amb una moral innata?**

Al meu parer no podem parlar de moral innata. La moral és una construcció cultural. És el sistema normatiu d'una cultura, la seva jerarquia de valors. Les morals són els codis de convivència compartits. Per aquesta raó, parlem de moral socràtica, nietzschiana, catòlica En tot cas, podríem parlar d'alguns criteris morals que trobem en gairebé totes les cultures però són pocs. Estic pensant en la lloança social de la generositat o en la crítica social de l'egoisme o la crueltat. Fins i tot sembla que hi ha codis morals en algunes comunitats animals però penso que en ben poques. Així, alguns estudiosos apunten que en alguns comportaments de primats podem parlar de compassió .

Conec les tesis de Marc Hauser però si els principis morals fossin tan universals com creu aquest psicobiòleg, el comportament humà seria molt menys homogeni i creatiu del que és. A més , si acceptéssim que hi ha moral innata hauríem de pagar un preu molt car, hauríem de concloure que no hi ha llibertat.

- **Segons vostè l'ésser humà és bo, dolent o ambdues coses? Actua de la manera que més li convé?**

Ambdues coses. Si l'èsser humà fos bo "per naturalesa" no s'explicaria el món que tenim, caracteritzat per injustícies i formes de crueltat que fan ferredat. Només cal donar un cop d'ull al diari. D'altra banda, si fos dolent "per naturalesa" tampoc s'explicarien els comportaments altruistes de moltes persones i els actes d'heroisme que han inspirat els grans relats que ens fan creure en la humanitat. L'espècie humana ha engendrat sobre el planeta terra els comportaments altruistes més nobles (per sort, moltes han estat les persones que han donat la seva vida pels altres!) però alhora l'espècie humana ha fet possible els comportaments més execrables (pensem a tall de trist exemple la tortura que només es dona en l'espècie humana...).

Si som sincers, reconeixem que cadascú de nosaltres pot donar el millor i el pitjor de si mateix. És qüestió de ser una mica crítics...

- **Si és dolent, o pel contrari és bo, ho és per naturalesa o l'entorn modifica la seva conducta?**

La **naturalesa** hi té un paper. Som naturalesa; som animals i els gens condicionen els nostres comportaments. Alguns dels nostres comportaments són prou semblants amb d'altres animals amb els qui compartim un mateix origen evolutiu.

També l'**entorn** hi té un paper molt important. Som éssers tribals i necessitem identificar-nos amb grups socials. S'han fet molts experiments socials que evidencien que el comportament moral de les persones canvia en funció del context social.

També s'ha afirmat que, més que naturalesa, el que l'home té és **història**. I la història s'ha entès sovint com l'aventura col·lectiva de l'espècie humana en tant que espècie, amb la qual cosa es desdibuixa el suposat protagonisme de determinats individus en favor de forces socials que transcendeixen les voluntats individuals.

Però la història també s'ha entès en un sentit més existencialista, com la biografia filosòfica que cada individu ha d'anar escrivint si vol viure una vida autèntica en relació amb la seva **llibertat**. L'home no tindria, doncs, naturalesa, sinó aventura col·lectiva compartida o capacitat de decisió existencial sobre si mateix.

Per a mi la joia de la corona és **la llibertat**. Els animals neixen amb unes característiques i no poden modificar-les al seu albir; les persones, en canvi, podem modificar-les i a més adquirir-ne d'altres. No estem destinats a viure amb les característiques amb les quals vàrem néixer sinó que podem fer-nos una "segona naturalesa", un nou "caràcter" a partir d'aquell amb el que naixem. Les persones naixem amb unes predisposicions, però podem dirigir-les en un sentit o en un altre. Ningú està "determinat" per les seves predisposicions genètiques a ser un criminal però tots ho podem ser; ningú està "destinat" a no entendre's bé amb els que l'envolten.

La persona té a l'abast de viure d'una forma diferent. Podem INVENTAR i escollir en part la nostra manera de viure. Podem optar pel que ens sembla bo, és a dir, convenient per a nosaltres, enfront al que ens sembla dolent i inconvenient. I com que podem inventar i escollir, podem també equivocar-nos

La persona té a l'abast transformar la seva existència d'una manera fonamental. A diferència dels animals disposem d'autèntica creativitat. Nosaltres no vivim sota el règim del *semper idem*. En contra de la visió resignada, afirmem la possibilitat d'una transformació radical de l'home.

En resum, el nostre comportament és el resultat de la intersecció de diferents factors: la genètica, el temperament amb que naixem, el medi social i l'educació, la situació econòmica i política en que vivim, la història... però per a mi el factor clau és la llibertat. És clar que no som absolutament lliures però aquells

factors no ens impedeixen prendre la iniciativa de reinventar-nos en part. (excepte en casos excepcionals).

- **L'home és més dolent en l'àmbit familiar o amb els amics? Per què ho creu?**

No ho sé. No tinc dades. Però sospito que on es retrata més la persona és en l'àmbit de l'amistat perquè és on menys pressions externes hi ha. Per al millor i per al pitjor.

- **Per vostè un amic és com un tresor? Creu que una persona pot tenir més de 15 amics? Per què?**

I tant! Sense amics no es pot viure feliç! Aristòtil en la seva *Ètica a Nicòmac*, després d'haver parlat de les virtuts per assolir la felicitat dedica un capítol preciós a l'amistat i diu que és allò més necessari per a la vida humana.

També crec que tenia molta raó Aristòtil quan deia que no es poden tenir més amics que dits a la mà. Ho deia perquè als amics cal cuidar-los molt i aquesta ocupació demana temps.

- **Per finalitzar, vostè creu que hi ha una línia divisòria, on en una part hi ha la bondat, i en l'altra la maldat? Si creu que aquesta línia existeix, on es situaria vostè?**

No sé si podem parlar de línia divisòria, però si parléssim del factor que fa passar de la bondat a la maldat jo l'atribuiria a la llibertat sobre la base de la consciència moral.

La consciència moral és la capacitat d'adonar-se de que unes formes de vida, valors o principis són més humanitzadors – més morals – que altres.; és doncs la capacitat de captar els principis pels que distingim entre allò moralment bo i moralment dolent, allò preferible del que no ho és tant.. I dic preferible perquè discernir el bé del mal és enormement complexe i d'altra banda mai tens la seguretat de que obres com hauries.

IES Gerbert d'Aurillac

Sóc una alumna de l'IES Gerbert d'Aurillac que, en el marc del treball de recerca de 2n de Batxillerat estic estudiant la concepció de l'home, és a dir, si l'home és bo o dolent. Li agrairia que em contestés les següents preguntes.

- **Els éssers humans naixem amb una moral innata?**

No, en absolut. Un llibre en blanc amb determinades característiques genètiques.

- **Segons vostè l'ésser humà és bo, dolent o ambdues coses? Actua de la manera que més li convé?**

L'home no és bo ni dolent, perquè aquest no deixa de ser un judici moral. En tot cas es mouria entre una bona gamma de grisos, entre el que és bo i dolent, entre el que és blanc i negre. L'ésser humà és per definició ambigu però ambiciona en cada moment una definició.

- **Si és dolent, o pel contrari és bo, ho és per naturalesa o l'entorn modifica la seva conducta?**

Torno a repetir que no és ni bo ni dolent i menys per naturalesa. S'aprèn a ser una cosa o l'altre a partir de l'entorn, els referents vitals (pares, model familiar, social) i de les experiències que l'hagin pogut marcar al llarg de la seva vida. Ara bé, la llibertat d'escollir entre el que és bo i dolent, en darrer terme, és nostre. Però això implica algun problema. Les persones que apallissen o maltracten una persona propera, fill, marit o muller, fins a quin punt són responsables del que fan sinó se n'adonen del que fan. Com podem escollir entre fer el bé o el mal si no sabem que el que fem ho fem bé o malament. Alguns ho veurien fins a cert punt justificat. Bona prova d'això és que fins no fa massa

anys els maltractaments o la violència de gènere a la dona eren socialment ben vistos.

- **L'home és més dolent en l'àmbit familiar o amb els amics? Per què ho creu?**

La primera escola de la vida a nivell relacional és la família. De com s'hagin relacionat els pares i de com ho hagin fet amb els fills determinarà com ho farem amb els amics o amb els companys. De manera que si és "dolent" ho deu d'alguna manera a com hagi estat educat. Però torno a repetir que el que entenem per "bo" o "dolent" no deixa de ser un judici moral i per tant obeeix a la persona que el formula.

- **Per vostè un amic és com un tresor? Creu que una persona pot tenir més de 15 amics? Per què?**

Si que ho és. Un amic com en totes les coses "bones" de la vida són poques i quan les trobes val la pena conservar-les. Com deia Eric Fromm en el seu llibre "Ésser o tenir" sóc més partidari d'aquest "ésser" entès com la qualitat i no tant en el "tenir" o en la quantitat.

- **Per finalitzar, vostè creu què hi ha una línia divisòria, on en una part hi ha la bondat, i en l'altra la maldat?**

Si creu que aquesta línia existeix, on es situaria vostè? Com ja he dit abans, hi ha una gamma de grisos molt àmplia entre el blanc i el negre. L'ésser humà és tan summament complexa perquè navega en l'ambigüitat. Què més voldríem ser "bons" o "dolents". Només podem aspirar a definicions caduques en cadascuna de les decisions o accions que prenem a la vida.

IES Gerbert d'Aurillac

Sóc una alumna de l'IES Gerbert d'Aurillac que, en el marc del treball de recerca de 2n de Batxillerat estic estudiant la concepció de l'home, és a dir, si l'home és bo o dolent. Li agrairia que em contestés les següents preguntes.

- **Els éssers humans naixem amb una moral innata?**

Els éssers humans, per mi, no neixen amb una moral, ja que aquesta és una invenció social i com a tal es construeix culturalment a mida que anem creixent. Però no es pot dubtar que naixem amb certes inclinacions que ens porten a ajudar al altres.

- **Segons vostè l'ésser humà és bo, dolent o ambdues coses? Actua de la manera que més li convé?**

Si parlem de forma general, totes dues coses, som dolents o bons en funció del que ens convingui o de segons amb qui tractem. Però hi ha gent dolenta perquè sí, l'explicació que tinc per això és que treuen cert plaer. No tinc una opinió tant segura de que existeixi gent bona per sí, encara que no ho nego.

- **Si és dolent, o pel contrari és bo, ho és per naturalesa o l'entorn modifica la seva conducta?**

Com ja he dit, ni una cosa ni l'altra però estic segura que segons l'entorn, les circumstàncies i les vivències que té cadascú poden fer que siguem o millor dit ens comportem d'una manera millor o pitjor.

- **L'home és més dolent en l'àmbit familiar o amb els amics? Per què ho creu?**

Crec que es comporta de les dues maneres amb tots dos. Aquí la diferència que hi podria haver la trobo més a l'edat. Per exemple, els adolescents solen ser pitjors amb la família que amb els amics, les raons:contradir els pares, creure que us volen treure llibertat, pensar que sou prou grans per fer coses o prendre decisions quan no ho sou..... Això va desapareixen amb l'edat, i , arriba un punt en que ens podem comportar igual amb família i amics.

- **Per vostè un amic és com un tresor? Creu que una persona pot tenir més de 15 amics? Per què?**

Un amic, se sap com a tal, passat el temps. Però no crec que hi hagi molts, no crec que es puguin tenir més de cinc. Si com a tresors vols dir que s'han de cuidar, doncs sí. De totes maneres cada persona té una idea pròpia dels que són els amics. Els demés seran companys, col.legues o com tu vulguis dir-ho.

- **Per finalitzar, vostè creu què hi ha una línia divisòria, on en una part hi ha la bondat, i en l'altra la maldat? Si creu que aquesta línia existeix, on es situaria vostè?**

Les situacions en que ens puguem veure implicats, són les que fan que trem aquesta suposada línia.

IES Gerbert d'Aurillac

Sóc una alumna de l'IES Gerbert d'Aurillac que, en el marc del treball de recerca de 2n de Batxillerat estic estudiant la concepció de l'home, és a dir, si l'home és bo o dolent. Li agrairia que em contestés les següents preguntes.

- **Els éssers humans naixem amb una moral innata?**

Amb una moral innata no, que naixem amb idees innates sí, però la moral es fa.

- **Coses innates com, com idees?**

Idees, percepcions, coses que en moments determinats de la nostra vida que surten i que ens qüestionen com és que jo, una persona finita, puc tenir aquesta idea, aquest concepte, aquesta percepció... Però crec que la moral la fem, la construïm.

- **Llavors naixem amb idees innates com diu Descartes, no?**

Si vols dir-ho amb paraules de Descartes, idees innates, sinó percepcions o coses que ningú en ha ensenyat però les tenim.

- **Segons vostè l'ésser humà és bo, dolent o ambdues coses? Actua de la manera que més li convé?**

L'home actua d'una manera correcta i d'una manera incorrecta, les seves actuacions són bones o dolentes; no és que l'home sigui bo o dolent, l'home és un ésser viu que pensa, i des del moment que té la capacitat de pensar viu, i des del moment que viu decideix lliurement fer les coses, i el que valorem moralment bo són les seves accions, però no la persona en sí. L'home és un animal racional, des del moment que té la capacitat de pensar decideix que ha de fer i és ell qui decideix si algunes coses són bones o dolentes, per què ell té la

concepció de les normes morals inculcades dintre seu, normes que els hi ha inculcat la família, la societat, l'entorn, etc.

- **Com explicaria llavors les actituds dels nazis, Hitler o Franco?**

Tot el que fan ho fan per ideologia. Quan tu creus fermament en una cosa, la teva manera d'actuar és en funció d'allò, sigui per ells des del seu punt de vista, és a dir, des del punt de vista de la subjectivitat, no estava tot malament (des del seu punt de vista). Allò bo i dolent és subjectiu, evidentment.

- **Si és dolent, o pel contrari és bo, ho és per naturalesa o l'entorn modifica la seva conducta?**

L'home no és bo o dolent per naturalesa com defensaven alguns filòsofs, sinó que jo crec que l'home es fa bo o dolent en qüestió de les seves circumstàncies.

- **L'home és més dolent en l'àmbit familiar o amb els amics? Per què ho creu?**

Amb els amics, per què en l'àmbit familiar tu compleixes unes normes, per conèixer necessites pau i tranquil·litat, en canvi amb els amics el que fas és esbargir-te i el problema que té l'ésser humà és que és una persona molt influent, amb la qual cosa si tu tens dintre del teu àmbit d'amics algun amic que faci trapa, més que dolentes, i prepara una broma a algú i tu ho saps tu participaràs, no de manera directa però sí de manera indirecta. És clar, és tan independent, per què, dins de l'àmbit familiar també s'implica una amistat, ja hi ha relació pares fills, però també hi ha un contacte íntim que també el tens amb el teu millor amic, per tant penso que l'home actua de la mateixa manera amb la família que amb els amics.

- **I quan parlem de joves adolescents, tenen una conducta més dolenta amb els pares perquè estan a l'edat de rebel·lia no?**

A veure, amb els pares contestes malament, i per contestar malament tens una actitud dolenta; en canvi amb un amic pots dir-li que és imbècil o fill de sa mare, i no passa res, però si els hi dius això als teus pares és probable que et renyin, ja que la relació de pares-fills o alumnes-mestre sempre a sigut a nivell de respecte,

hi ha uns graus, en canvi amb els amics sempre hi ha un tracte igual. Si parlem dels joves adolescents aquests es comporten pitjor amb la família que amb els amics, és la meva opinió eh. Això sí, a mesura que vas creixent i t'independitzes la relació que tens amb els teus pares canvia, continua havent un respecte, però ells no es ficaran a casa teva ni tu a la seva, llavors ja és el canvi de categoria.

- **Per vostè un amic és com un tresor? Creu que una persona pot tenir més de 15 amics? Per què?**

Jo crec que en aquesta vida qui no té un amic és un pobret desgraciat entre comentos, sense voler insultar a ningú. Un amic és com un tresor, és una cosa que valorem molt en la nostra vida. Tenir un bon amic és una persona que ho dóna tot a canvi de res, que de fet, això és el que fan els pares amb els fills, per tant, el pare pot arribar a ser bon amic dels fills, però no com amb un amic. És clar, tot depèn de l'edat que tinguin els teus pares, per exemple, la relació d'amistat entre pare i fill que són més joves serà millor, en canvi si els pares són més adults és més difícil considerar-los amics. Si entenem per amistat aquella persona que realment en el moment que la necessites la tens serà un vertader amic, els altres són amics de gresca, de sortir, de ballar...Per tant penso que més de 15 amics no es poden tenir.

- **I per què creu que el concepte d'amistat cada cop avarca a més persones?**

Perquè hi ha una mancança de valors que s'han perdut en la societat, és a dir, els individus tenim una escala de valors, llavors la societat fa que aquesta escala de valors tingui més importància o menys, i considero que avui dia l'escala de valors ha canviat en l'àmbit de la societat; és a dir, hem passat potser d'un extrem a l'altre, per exemple, antigament si veies a una parella que es donava un petó pel carrer t'escandalitzaves, però ara t'escandalitzes perquè els hi falta fer el que s'ha de fer a la intimitat. Però què passa, doncs com que l'ésser humà viure sol no pot, s'agafa al que té, llavors si troba a una persona que, per circumstàncies, el recolza en un moment dirà que és el seu millor amic sense conèixer-lo, l'amic és una eina de defensa que té l'ésser humà- Això pot passar perquè li falten amics, però un amic de veritat es fa amb el temps, anant

coneixent a una persona, i el teu millor amic és la teva parella, és la que comparteix amb tu tota la teva vida, aquell és el teu millor amic.

- **Vostè creu què hi ha una línia divisòria, on en una part hi ha la bondat, i en l'altra la maldat? Si creu que aquesta línia existeix, on es situaria vostè?**

A veure, si parlem a nivell legal la línia divisòria existeix, és a dir, la moral et marca clarament la línia divisòria en el que és bo i el que és dolent, el problema és en l'àmbit de la moral no legal, és a dir, la moral ètica, que és la que depèn de cada persona, aquí jo considero que no hi ha cap línia divisòria, l'home és ell i les seves circumstàncies, ell és responsable de tots els actes que realitzi, ara en canvi la línia divisòria en la moral legal, en la legalitat, sí que hi és, hi ha unes lleis que si tu te les passes tens unes penalitzacions, és a dir, que si mates a algú hi ha una maldat, hi ha unes conseqüències, per tant la línia hi és. En canvi en l'àmbit de la moral personal, és a dir, subjectiva, no hi ha una línia divisòria, no diuen allò està bé o allò està malament, depèn de les circumstàncies, depèn de la situació...A veure, hi ha unes lleis morals socials que són legals, per exemple en l'àmbit de la religió estan els deu manaments: no robaràs, no mataràs, no utilitzaràs el nom de Déu envà...això són lleis i són morals, per tant si aquestes les incompleixes tindràs un càstig. En la moral legal em situaria en la línia bona, i per mi actuo més de manera bona.

- **Per finalitzar, amb quin filòsof s'identificaria?**

Amb Descartes potser perquè és el que va fer una mica la classificació d'allò innat, però bé, així en l'àmbit moral no és que tingui predilecció d'un filòsof en concret, és a dir, agafaria de cadascú el que em pot aportar alguna cosa a la vida.

IES Gerbert d'Aurillac

Sóc una alumna de l'IES Gerbert d'Aurillac que, en el marc del treball de recerca de 2n de Batxillerat estic estudiant la concepció de l'home, és a dir, si l'home és bo o dolent. Li agrairia que em contestés les següents preguntes.

- **Segons vostè, l'ésser humà és dolent o bo? Què ho és per naturalesa o per l'entorn?**

Bé, en la meua opinió l'ésser humà és un ésser pecador, és el motlle d'Adan i Eva, per tant crec que l'home és bo i dolent, perquè si fos dolent per naturalesa no faria coses tan bones com va fer Jesucrist, per exemple, donar la seva vida.

- **Creu que la persona més bona ha pogut fer en algun moment de la seva vida alguna cosa dolenta?**

Evidentment que sí, inclús els sants han fet coses dolentes, a veure, potser per ells no fan coses dolentes, es que és molt subjectiu, per exemple, robar està malament, és un pecat, però si ho fas per un bé, per a tu no estarà malament, en canvi si ho fas per gust doncs sí. Però bé, els sants i tots han fet coses dolentes, excepte Déu, que és l'ésser més benèvol.

- **Creu que Déu sempre ha actuat amb un impuls benèvol o algun cop ha actuat amb egoisme propi?**

Déu, com he dit abans és la persona més bona del món, el que ell vol és la humanitat, quan va crear a Adan i Eva els va crear bons, però Satanàs els va temptar. Però Déu sempre ha actuar amb impulsos benèvols, mai ha actuat amb maldat.

- **Segons vostè, l'ésser humà actua per convenció o actua per naturalesa pròpia?**

Jo penso que l'ésser humà neix com neutre i que comença a decidir les coses quan té ús de raó, amb 7 anys aproximadament, per això crec actua per convenció, és a dir, que l'entorn el modifica. Un ésser no pot ser ni bo ni dolent per naturalesa.

- **L'ésser humà és més dolent en la relació familiar o amb els amics? Per què pensa això?**

Bé penso que l'ésser humà és més dolent, dolent entre cometes, amb els amics, ja que quan està amb els amics, doncs és, no sé, amb els amics no té barreres i pot dir el que pensa, en canvi amb la família t'has de guardar algunes coses.

- **I per finalitzar, vostè que creu, que és bo o dolent?**

Bé, jo crec que soc bo, això sí, com tothom hauré fet coses dolentes, però soc bo (riu). Intento actuar com Jesucrist ho va fer.

ANNEX 5: ENQUESTES

En el marc del treball de recerca de 2n de Batxillerat, estic realitzant un estudi sobre si els éssers humans som dolents o bons per naturalesa. Per això us voldria demanar la vostra col·laboració responent amb sinceritat el següent qüestionari. Gràcies per la vostra atenció.

(En el cas de requadres assenyala amb una X la resposta correcta)

- Resideix a:	Sant Fruitós ☐	Sabadell ☐	Terrassa ☐		
- Sexe:		Home ☐	Dona ☐		
- Edat:	14 ☐	15 ☐	16 ☐	17 ☐	18 ☐

- Per a tu l'ésser humà és dolent o és bo?
☐ Bo ☐ Dolent
En el cas de respondre que som dolents, posa un exemple.
<div style="border: 1px solid black; height: 80px; width: 100%;"></div>
- En el cas de ser dolents, creus que som dolents des del naixement o per l'entorn?
☐ Per naturalesa ☐ Per l'entorn
- Què som, més dolents amb la relació familiar o amb els amics?
☐ Relació familiar ☐ Amb els amics
- Creus que la persona més bona del món en algun moment de la seva vida ha fet alguna cosa dolenta?
☐ Sí ☐ No ☐ NS/NC

GRÀCIES PER LA VOSTRA COL-LABORACIÓ